

TEACHINGS

&

PRACTICES

After 1st Century

Randolph Dunn, oyo azali na mbongo mingi

Maloba ya ebandeli

Mateya, misala mpe bandimbola mingi oyo ezali ya Biblia te euti na misala ya mangomba ya mystique mpe ya masapo mpe ebandaki pene na mobu 100 nsima ya liwa ya Klisto Boyekoli oyo ezali kolakisa mwa mateya mpe bandimbola wana ya liboso. Mbala mosusu omoni bokeseni ya mosusu na yango na misala lelo oyo.

LIKEBISI:

1. Soki baklisto bazali na molende te na boyekoli na bango ya Biblia kasi bazali kotya motema na basakoli na bango mpo na kosala ndimbola na bango mpo na bango, bakoki kondima makambo oyo eyokani ete ezali malamuni kasi ezali bobele ndambo ya solo.
2. Na nkola moko libunga ekoki kokota na mimeseno mpe bindimeli
3. Kozongela makanisi ya moto ye moko ya 'batata ya lingomba' na ntina na bosolo moko ya Biblia mpo na kolakisa bindimeli ya moto ye moko ezali ndenge moko te na kozongela maloba ya Biblia.
4. Moto moko te azali na bososoli ya kokoka ya nsango ya Nzambe atako andimi kokufa mpo na kondima na ye.
5. Moklisto moko na moko asengeli koyekola Biblia na ye, kotelemela bindimeli to bososoli na ye mpe kondima kokende esika nsango ya Nzambe ememi bango.
6. Bindimeli, makanisi to mateya mingi ya mikolo oyo euti na mateya mosusu ya "batata ya lingomba." Mingi kati na bango basopaki te bindimeli na bango nyonso ya Bapakano to ya Gnostique. Kutu, basusu bayekolaki na bozindo mpenza makomi ya "batata ya lingomba" ya liboso na ndakisa, Ignace ya Antiokia, Polycarpe ya Smirne mpe Augustin (mbala mosusu koleka makomi ya bantoma) na kosala bindimeli na bango.

Makambo oyo ezali na kati

1. Ekeke ya Liboso
2. Batata ya Eklezia
3. Lingomba ya Gnosticisme
4. Hiérarchie ya Lingomba
5. Moyen Âge

Mokapo 1

Bikeke ya Liboso

Nzambe akelaki moto na lolenge na Ye, mbala mosusu elimboli bomoto na Ye; oyo ezali bolingo, bosolo, boboto, motema mawa, kimia, bopolo, komikitisa, bosembo, mosantu mpe kolimbisa. Nsima ya bozalisi na ye moto afandaki na Edene, paladiso oyo ekelamaki mpo na ye, mpe kati na bikelamu mosusu ya Nzambe oyo ezangi lisumu boyokani ya boyokani na Nzambe. Bisu banso tomeseni mpenza na lisumu na bango ya kozanga botosi mpe mbuma na yango. Babenganaki bango na paladiso mpe bakabwanaki na Nzambe. (Ebandeli 1-3) .

Moto akotikala na ezalela oyo ya kokabwana kino mosikoli moko akopesa ye libaku mpo na kolimbisama mpe kozongisa boyokani na Nzambe. Nzambe atikaki to asundolaki moto te mpo tomoni na Genese 4 [nsima ya kobengana Adama na Eva na Edene] ete bango mibale Kaina mpe Able bapesaki makabo (mpako, makabo, makabo) epai ya Nzambe. Likabo ya Abele esepelisaki

Nzambe nzokande oyo ya Kaina endimaki te. Nzambe asololaki kutu na mopesi ya likabo oyo endimami te.

Lokola bambula ezalaki koleka lisumu ekomaki kopalangana mingi “Mpe Yehova amonaki ete mabe ya moto ezalaki monene na mabele, mpe ete makanisi nyonso ya makanisi ya motema na ye ezalaki kaka mabe ntango nyonso. Mpe ayambolaki Yehova (ayokaki mawa –ESV, Nkolo ayokaki mawa-RSV, mawa-NIV) ete asalaki moto na mabele, mpe yango epesaki ye mawa na motema na ye.” (Ebandeli 6:5-6 ASV)

Nzokande, “Noa azalaki moyengebene, azangi mbeba kati na libota na ye, Noa atambolaki elongo na Nzambe.” (Genese 6:9-10 RSV) Mwa bambula nsima ya liwa ya Noa, Abalayama abotamaki. Mokomi Moebele alobi “Na bondimi Abrahama atosaki ntango abengamaki mpo na kobima na esika oyo asengelaki kozwa lokola libula. Mpe abimaki, ayebaki te esika nini akokende. (Baebele 11:8-10 ESV)

Ntango azalaki na Kanana, esika oyo bakitani na ye bakozwa na nsuka lokola libula, “Anzeli (momemi-nsango – GWT) ya Nkolo abengaki Abraham uta na lola mpe alobaki ete: “Nalapi ndayi na ngai moko, alobi Nkolo, ete lokola osali boye mpe oboyi te mwana na yo, mwana na yo se moko, nakopambola yo mpenza mpe nakokómisa bakitani na yo ebele lokola minzoto na likoló mpe.” lokola zelo oyo ezali na libongo ya mbu. Bakitani na yo bakozwa bingumba ya banguna na bango, mpe na nzela ya bana na yo [bakitani ezali bobele moko elimboli moko] bikólo nyonso awa na mabele ekopambolama, mpamba te otosi ngai.” (Genese 22:15-18) Ntoma Paulo kolobeláká lisusu elaka oyo alobaki ete “Tótalela Abrahama: ‘Andimaki Nzambe, mpe bapesaki ye lokumu lokola boyengebene.’ Na yango, bósosola ete baoyo bazali kondima [bazali kotyela Nzambe motema mpe kotosa] bazali bana ya Abalayama. Makomi emonanaki liboso ete Nzambe akolóngisa bapakano na nzela ya kondima [na nsango malamumu], mpe asakolaki nsango malamumu liboso epai ya Abalayama: ‘Bikólo nyonso ekopambolama na nzela na yo [na nzela ya nsango malamumu].’ Na yango, baoyo bazali na kondima [mosala oyo etongami likoló na kondima na ye] bapambolami elongo na Abalayama, moto ya kondima.” (Bagalatia 3:6-9)

“‘Ntango ezali koya,’ elobi Nkolo, ‘ntango nakosala kondimana ya sika na ndako ya Yisalaele mpe na ndako ya Yuda. Ekozala te lokola kondimana oyo nasalaki na bankoko na bango [boyokani oyo Nzambe apesaki na nzela ya Moize] ntango nasimbaki bango na loboko mpo na kobimisa bango na Ezipito ... ‘Oyo ezali kondimana oyo nakosala na ndako ya Yisalaele nsima ya ntango wana,’ elobi Nkolo mobeko na ngai na makanisi na bango mpe kokoma yango na mitema na bango [bakufi lokola bitanda ya mabanga te kasi na mayele, makanisi to motema ya ekelamu ya bomoi nakozala Nzambe na bango, mpe bakozala bato na ngai].’ ... ‘Mpo nakolimbisa mabe na bango mpe nakokanisa lisusu masumu na bango te’” (Yilimia 31:31-34). Bolimbisi - nini bokeseni monene kati na mayokani mibale.

Tokoki komona moboko oyo ezali kotyama mpo na kokokisama ya esakweli ya Yilimia na eyano ya Petelo na motuna oyo Yesu atunaki bato oyo bazali penepene na ye, bantoma na ye. Olobi nazali nani?

Eklezia ya Klisto

Petelo ayanolaki ete: “Yo ozali Klisto, Mwana ya Nzambe na bomoi.” ... Yesu alobaki “na libanga oyo [likambo ete Yesu azalaki Mwana ya Nzambe na bomoi] nakotonganga eklezia na ngai”

[komisangisa mpo na ngai liyangani, nzoto to etuluku ya balandi ya botosi, ya kotyela motema mpe ya sembo]. (Matai 16:16-18)

Nsima ya kotekama na Ye mpe ezala na ntango to nsima ya Elekeli na Ye ya nsuka, Yesu, lokola mopesi testama, atyaki bantoma na Ye na bokonzi na Ye. "Bino bozali baye botelemi pembeni na ngai na mimekano na ngai. Mpe napesi bino bokonzi [diatitheemi: NT: Strong's #1303 mpo na kotia na bokeseni, kobwaka, kobongisa, kopona, kobwaka, makambo ya moto ye moko to, ya eloko oyo ezali ya moko na mopesi testama], kaka lokola Tata na ngai apesaki ngai moko, mpo ete bokoka kolia mpe komela na mesa na ngai na bokonzi na ngai mpe bofandi na bakiti ya bokonzi, kosambisa mabota zomi na mibale ya Yisraele." (Luka 22:28-30)

Ntango mokuse, mwa koleka mikolo 50, na nsima Petelo mpe bantoma mosusu balobaki ete, "Yango wana, tiká ete Yisalaele nyonso bándima likambo oyo: Nzambe akómisi Yesu oyo, oyo bobakaki na ekulusu, Nkolo mpe Klisto [masiya]." Ntango bato bayokaki yango, motema na bango ekatamaki mpe balobi na Petelo ná bantoma mosusu ete: "Bandeko, tokosala nini?" Petelo ayanolaki ete: "Bobongola mitema."¹mpe kozwa batisimo [basalelaka liloba ya Greke baptizo (bazindisi na mai), na esika ya koloba rantizo (kosopa), cheo (kosopa) to pros-chusis (kozindisa mai), esalelami. Yango wana, "batisimo" elimboli kozindisama], moko na moko kati na bino, na nkombo²ya Yesu Klisto [na nzela ya bokonzi] mpo na bolimbisi [bolimbisi, kopetola] masumu na bino [lokola Yilimia asakolaki]. Mpe okozwa likabo ya Molimo Mosantu. Elaka ezali mpo na bino mpe bana na bino [Bayuda] mpe mpo na baoyo nyonso bazali mosika [Bapakano] — mpo na bango nyonso oyo Nkolo Nzambe na biso akobenga [na nzela ya nsango malamumu ya Klisto]." Na maloba mosusu mingi akebisaki bango; mpe abondelaki bango, "Bómibikisa na nkola oyo ya kobeba [ya mabe]." Baoyo bandimaki nsango na ye babatisamaki (bazindisaki CJB), mpe bato soki nkóto misato babatisamaki motángu na bango mokolo wana.

Na yango, pene na nkóto misato oyo "bandimaki nsango mpe babatisamaki" babakisama na baye Yesu apesaki bokonzi na bango - baye batelemaki pembeni na Ye na ntango ya mimekano na Ye. Na bongo, tomoni bokonzi oyo ezali kokola, lingomba. [talá Misala 2:27-30 .

Mosala ya misionere ya Bantoma, bakisa mpe Paulo ya Tarse, epalanganisaki boklisto na bingumba na mokili mobimba ya Bagreke [ya Bagreke], lokola Alexandrie mpe Antiokia, mpe lisusu na Loma mpe ata koleka bokonzi ya Loma. Baklisto bakobaki komemya Makomami ya Liebele, basalelaki libongoli ya Septante oyo bato mingi bazalaki kosalela mingi epai ya bato oyo balobaka monokó ya Greki, to mpe bazalaki kosalela Targums, oyo babakisaki mwa makomi na bango moko kati na yango, epai ya bato oyo balobaka monokó ya Arameyi.

Nkembo mpe elonga ya boklisto mpe kopalangana na yango nokinoki ebimisaki bobangi mpe zuwa kati na bakonzi ya Bayuda. Babandaki kolanda baklisto, kolamusa bato ya Bayuda ya peteé mpo na kotemela bango mpe kofunda bango epai ya bakonzi ya Loma oyo ebimisakiminyoko ya bato.

¹Not liyoki moko mpamba; ezali na te bozangi bondimi ya makanisi mpe mayoki. Ezali te mbongwana ya peteé na ntango ya molimo. Ezali mbongwana ekeseni ya esika oyo mayele ezali kotalela; ememaka elongo na yango mouvement ya volonté; na mokuse, ezali mbongwana na mabele mpenza ya bozali ya moto" (The Pulpit Commentary, vol. 18, lok. 66 oyo ezwami na REFLECTIONS #515 Al Maxey, 3 janvier 2012) .

²Tala thebiblewayonline.com boyekoli Na Nkombo ya Yesu

Bayuda bakangaki bakristo, babwakaki bango na baboloko mpe babomaki bango. Moto ya liboso oyo anyokwamaki na maboko ya Bayuda na Yelusaleme ezalaki Stefano. Azalaki moto ya yambo kati na banso banyokwamaki mpo na kosakola na ntina ya Mobikisi. Bayuda babwakaki ye libanda ya engumba mpe babandaki kobamba ye mabanga tii akufaki. Abondelaki koloba ete: “Nkolo Yesu, yamba molimo na ngai,”³ mpe na nsima na maloba, “Nkolo, kosimba lisumu oyo te mpo na bango,” akufaki.

Lokola Bayuda babomaki Stefano mpe bato mosusu mingi ya sembo, bazalaki naino na likoki te ya kolembisa kondima na Klisto. Kutu, na kosalaka bongo, bapelisaki mingi kopalangana na yango kati na bafandi ya Yelusaleme. Mpo na minyoko, baklisto bapalanganaki na Yudea, na Samalia, mpe na mikili mosusu; mpe bisika binso bakendaki, basakolaki na ntina ya Nkolo Mobikisi mpe mateya na Ye. Nguya moko te na mokili ekokaki kopekisa kopalangana ya boklisto na elonga, mpamba te kondima na Klisto ezali kondima ya solo. Mateya ya Klisto ezali mateya ya bonzambe. Bomozi engebene na bondimi mpe mateya ya Klisto ezali bomoi ya bosantu ya solo, Bokonzi ya Nzambe. Tata na Lola alendisaki bandimi, Mobikisi azalaki elongo na bango, mpe babondisamaki na Molimo Mosantu, Molendisi. Tala Misala ya Bantoma 6; 7; 8:1-2, 4. orthodoxphotos.com/batangi/LG/minyoko.shtml

“Monyoko monene ebimaki na lingomba na Yelusaleme mpe Saulo abandaki kobebisa lingomba. (Misala 8:3)

“Ezalaki na ntango wana nde Mokonzi Erode akangaki bato mosusu ya lingomba, na mokano ya konyokola bango, atindaki Yakobo, ndeko ya Yoane, aboma na mopanga. Ntango amonaki ete likambo yango esepelisaki Bayuda, akangaki mpe Petro mampinga ya basoda minei mokomoko, Erode akanaki kobimisa ye mpo na kosambisa ye na miso ya bato nyonso nsima ya Elekeli.” (Misala 12:1-4 NM)

Na Listra Bayuda mosusu bautaki na Antiokia mpe na Ikonja mpe balongaki ebele ya bato. Babetaki Paulo mabanga mpe babendaki ye na libanda ya engumba, bakanisaki ete akufi. (Misala 14:19)

Na Filipi “ntango bankolo moombo ya mwasi basosolaki ete elikya na bango ya kozwa mbongo esilaki, bakangaki Paulo na Silasi mpe babendaki bango na zando mpo batala bakonzi Silas, mpe bazuzi bapesaki mitindo ete balongola bango bilamba mpe babeta bango, babwakaki bango na boloko, mpe bapesaki mokengeli ya boloko ete akengela bango na bokebi, atyaki bango na ndako ya kati mpe akangaki makolo na bango na kati ya bitunga.” (Misala 16:19-24)

Na Tesaloniki “Bayuda mosusu bandimisamaki mpe basanganaki na Paulo na Silasi, ndenge moko na ebele ya Bagreke oyo bazalaki kobanga Nzambe mpe mwa basi ya lokumu te ebele ya bato. Ntango bayokaki yango, ebele ya bato mpe bakonzi ya engumba babwakaki na mobulu na nsima, batiaki Yason na basusu na bakangami mpe batikaki bango.” (Misala 17:4-9)

“Mobulu monene ebimaki na Efese na ntina na Nzela. Mosali ya palata moko na nkombo Demetrio, oyo asalaki bisika mosantu ya Palata ya Artemisi, amemaki mombongo moke te mpo

³Tala thebiblewayonline.com boyekoli Nzoto, Molimo, mpe Molimo – Bakendaka wapi Ntango Okufi?

na bato ya misala ya maboko. Abengaki bango esika moko, elongo na basali na misala oyo mikokani na yango, mpe alobaki ete: "Mibali, boyebi ete tozwaka mosolo malamau na mombongo oyo." Mpe bomoni mpe boyoki lolenge nini moninga oyo Paulo andimisi mpe abungisi motángo monene ya bato awa na Efese mpe pene na etúká mobimba ya Azia. Alobi ete banzambe oyo bato basali bazali banzambe ata moke te. Likama ezali kaka te ete mombongo na biso ekobungisa nkombo na yango malamau, kasi lisusu ete tempelo ya nzambe-mwasi monene Artemis ekobebisama, mpe nzambe-mwasi ye moko, oyo basambelaka na etúká mobimba ya Azia mpe na mokili mobimba, akobótola lokumu na ye ya bonzambe.' Ntango bayokaki yango, basilikaki makasi mpe babandaki koganga ete: "Artemisi ya Baefese azali monene!", Noki te, bato nyonso engumba ezalaki na mobulu, bato bakangaki Gayo ná Aristarke, baninga ya mobembo ya Paulo longwa na Masedonia, mpe bakendeki mbangu lokola moto moko na ndako ya masano." (Misala 19:23-29)

Paulo azongi na Yelusaleme, apesaki lapolo na bakambi ya lingomba ya Yelusaleme mpe amibongisaki mpo na kokende na Tempelo. Ntango mikolo nsambo [ntango oyo esengelaki mpo na kopetolama] ekómaki pene na kosila, Bayuda mosusu oyo bautaki na etúká ya Azia bamonaki Paulo na tempelo. Balamusaki ebele mobimba mpe bakangaki ye, kogangaka: "Mibali ya Yisalaele bosunga biso! Oyo azali moto oyo azali koteya bato nyonso bisika nyonso mpo na kotelemela bato na biso mpe mibeko na biso mpe esika oyo. Mpe longola yango, amemi Bagreke na esika ya tempelo mpe asili kobebisa esika oyo ya buléε." (Liboso, bamonaki Trofime, Moefese, na engumba elongo na Paulo mpe bakanisaki ete Paulo amemaki ye na esika ya tempelo.) Engumba mobimba elamukaki, mpe bato bayaki kokima longwa na ngámbo nyonso. Bakangaki Paulo, babendaki ye longwa na tempelo, mpe mbala moko baporte ekangamaki. Ntango bazalaki koluka koboma ye, nsango ekómaki epai ya mokonzi ya basoda ya Loma ete engumba mobimba ya Yelusaleme ezali na mobulu. Azwaki mbala moko bakonzi mosusu ya basoda mpe basoda mpe akimaki mbangu epai ya ebele ya bato. Tango bato ya mobulu bamonaki mokonzi mpe basoda na ye, batikaki kobeta Paulo" (Misala 21:27-32).

Paulo atuni mokonzi ya basoda soki akoki koloba na bato mpe alobaki ete Nkolo alobaki na ye "“Longwa na Yelusaleme nokinoki, mpo bakondima litatoli na yo te mpo na ngai.” ‘Nkolo nayanolaki, bato oyo bayebi ete nalongwaki na sinagoga moko na mosusu mpo na kokanga mpe kobeta baoyo bandimaka yo 22:18b-21) Ezali ndenge moko na .

“Ebele ya bato bayokaki Paulo tii ntango alobaki boye. Bongo batombolaki mingongo na bango mpe bagangaki ete: “Bólongola ye na mabele! Azali na makoki te ya kozala na bomoi! Wana bazalaki koganga mpe kobwaka bilamba na bango mpe kobwaka mputulu na mopepe, mokonzi ya basoda apesaki mitindo ete bámema Paulo na ndako ya basoda. Apesaki mitindo ete bábeta ye fimbo mpe bátuna ye mituna mpo na koyeba ntina oyo bato bazalaki koganga na ye boye. Wana bazalaki kosembola ye mpo na kobeta ye fimbo, Paulo alobaki na mokonzi ya basoda oyo atelemaki wana ete: ‘Ezali na mibeko ete obeta mwana-mboka ya Loma oyo bamoni ata na ngambo te?’” (Misala 22:22-25)

"Mokolo oyo elandaki, lokola mokonzi ya basoda alingaki koyeba mpenza ntina oyo Bayuda bazalaki kofunda Paulo, abimisaki ye mpe apesaki mitindo na banganga-nzambe bakonzi mpe Sanedrina mobimba ete báyangana. Na nsima amemaki Paulo mpe atelemisaki ye liboso na bango. Paulo atalaki semba na Sanedrina mpe alobaki ete: "Bandeke na ngai, nakokisaki mokumba na

ngai epai ya Nzambe na lisosoli nyonso ya malamuru tii lelo." Anania apesaki mitindo na baoyo batelemaki pene na Paulo bábeta ye na monoko." (Misala 22:30-23:2)

“Na ntongo oyo elandaki Bayuda basalaki likita mpe balapaki ndai ya kolia to komela te kino bakoboma Paulo, mibali koleka ntuku minei bamipesaki na mwango wana. Bakendaki epai ya banganga-nzambe bakonzi mpe mikóló mpe balobaki ete: ‘Tolapi ndai makasi ete tólya eloko te kino tokoboma Paulo tozali na mposa ya koyeba makambo mosusu ya sikisiki na ntina na likambo na ye.’ Tozali pene ya koboma ye liboso akóma awa.” (Misala 23:12-15)

Paulo ná Petelo bakebisi mpo na balakisi ya lokuta mpe kokweya

“Ekozala na bantango ya nsómó na mikolo ya nsuka. Bato [baklisto] bakozala balingami na bango moko, balingami ya mbongo, bato ya lolendo, ya lolendo, ya kofinga, ya kozanga botosi epai ya baboti na bango, bazangi botóndi, bazangi bosantu, bazangi bolingo, bazangi kolimbisa, bafingi, bazangi komipekisa, bato ya nsómó, balingami ya malamuru te, bato ya bokosi, ya mbangumbangu, ya lolendo, balingami ya bisengo na esika ya kolinga Nzambe kozala na lolenge moko ya kobanga Nzambe [emonaneli ya libándá kasi ya solo te] kasi kowangana nguya na yango te.” (2 Timote 3:1-5)

Paulo ayebisi Timote ete: “Sakola Liloba, omilengela na eleko mpe na ntango te, sembola, pamela mpe lendisá —na motema molai mingi mpe na mateya ya bokebi. Mpo ete ntango ekoya ntango bato bakokanga motema na mateya ya malamuru te. Na esika na yango, mpo na kokokana na bamposa na bango moko, bakosangisa zingazinga na bango motángo monene ya balakisi mpo na koloba oyo matoi na bango oyo ezali kolemba elingi koyoka longola kaka masapo [makambo na moto; (2 Timote 4:2-4)

“Kasi ezalaki mpe na basakoli [balakisi] ya lokuta kati na bato [Bayisraele] kaka ndenge ekozala na balakisi ya lokuta kati na bino [baklisto]. Bakokótisa na kobombana mateya ya lipengwi oyo ebebisaka, kutu bakowangana Nkolo mokonzi oyo asombaki yango —komemela bango libebi nokinoki. Mingi bakolanda banzela na bango ya soni mpe bakomema nzela ya bosolo na lokumu te. Na lokoso na bango balakisi yango bakoluka bino na yango masolo oyo basili kosala. (2 Petelo 2:1-3)

Néron atumbi Loma na mobu 67 T.B

Emonani ete minyoko ya liboso ya Baloma na Lingomba esalemaki na mobu 67, [mbula moko nsima ya botomboki ya Bayuda ya Yudea na Loma] na nse ya Néron, mokonzi ya motoba ya Loma. Mokonzi oyo ayangelaki na boumeli ya mbula mitano, na lokumu oyo ekoki kondimama mpo na ye moko, kasi na nsima apesaki nzela na makambo oyo eleki ndelo ya nkanda, mpe na makambo ya nsómó oyo eleki mabe. Kati na ba caprices mosusu ya diabol, apesaki mitindo ete esengeli kotumba engumba ya Loma, motindo yango esalemaki na bakonzi na ye, bakengeli, mpe basaleli na ye. Ntango engumba ya bokonzi ezalaki na móto, amataki na linóngi ya Makaina, abetaki nzenze na ye, ayemba loyembo ya kozika ya Troie, mpe asakolaki polele ete ‘alingaki kobebisama ya biloko nyonso liboso ya liwa na ye.’ Longola liboke ya lokumu, oyo babengaka Cirque, bandako mosusu mingi ya minene mpe bandako esilaki; bankóto mingi ekufaki na móto, ezimamaki na milinga, to ekundamaki na nse ya bitika.

yesu-azali-mobikisi.com/Mikanda, Batrakte & Kosakola/Mikanda oyo enyatami/FBOM/fbom-chap_02.htm [Euti na Buku ya ba Martyrs ya Foxe, Mokapo 2

Tacite, motyoli ya Néron akomaki ete, “Nzokande, milende moko te ya moto, largess moko te ya mokonzi to makabo moko te epai ya banzambe ekokaki kosala ete nsango wana ya mabe elimwa ete Néron apesaki mitindo na lolenge moko to mosusu ete bápema môtô mobandisi ya nkombo yango, Klisto, abomamaki lokola mosali mabe na procureur Pontius Pilato na ntango ya bokonzi ya Tiberius, mpe atako ekangamaki, biyambayamba wana ya kobebisa ebimaki lisusu, kaka te na nzela ya Yudea, oyo ezalaki ebandeli ya mabe oyo, kasi mpe na nzela ya engumba ya Loma, epai na yango nyonso ya nsomo mpe ya nsoni mpela elongo mpe ezali kosepela na yango oyo bandimaki kondima na bango, mpe na nsima, na kosaleláká nsango oyo bapesaki, ebele monene ya bato bazwaki etumbu, mingi te mpo na mbeba ya kotumba engumba, kasi mpo na koyina libota ya bato, bakómaki lisusu masano: babomamaki na bambwa na kokangama na mposo ya banyama na bango, to babetaki bango nsete na bikulusu to batumbaki bango môtô, mpe, ntango pole ya mokolo elekaki, basalelaki bango lokola miinda ya butu Néron apesaki bilanga na ye moko mpo na spectacle oyo mpe asalaki lisano ya Cirque, na momesano ya mokumbi likalo kosangana na bato ya mboka to kotambwisa motuka na nzela ya kopota mbangu Atako bazalaki polele na ngambo mpe babongi kokómisa bango ndakisa ya sika koleka ya mbuma mabe ya mbeba, bato babandaki koyokela bato wana mawa mpo na bolamu ya bato nyonso nkanda ya moto moko.”

wsu.edu/wldciv/motangi_ya_civ_mokili/motangi_ya_mokili_ya_mokili_1/tacitus [Ebongolami na Richard Hooker].

Tempeloebebisami

Na mobu 70 T.B., Tito, oyo na nsima akómaki mokonzi, mpe Légion romaine batongaki efelo ya kotinga Yelusaleme. Kasi ba Zealotes bazalaki te kasi babundisaki kosala ete Légion romaine ezonga sima. Baklisto oyo bazalaki komikundola maloba ya Yesu oyo ekomami na Matai 24, bakimaki na bangomba mike. Tempelo ebebisamaki mpe mbeka ya banyama esilaki lokola eteni ya losambo ya Bayuda. Na c. Bayuda 135 bapekisamaki na...ezwaki nkombo mosusuengumba nsima ya Bar Kokhba batomboki. Kolanda ntango oyo, na ebandeli Moto ya mayele na makambo ya kala ya Lingomba Eusèbe ya Kaisariaekomi ete ethniquement Bayuda bokambi ya lingomba na Yelusaleme (na liloba na liloba oyo "yakokatama ngenga") ezwaki esika na yango na bokambi ya bapakano.^[3] Bato mingi ya baklisto batikaki engumba yango.

Klisto na nzela ya Yoane akebisi masangá ya Asie Mineure

Minyoko ezali koya bamosusu bakokufa nzoka nde basusu bakokweya. “Motemeli ya Klisto (baoyo bawangani Yesu azali Klisto, Mwana ya Nzambe, mopakolami) azali koya, ata sikoyo batemeli ya Klisto mingi baye...Moto ya ndenge wana azali motemeli ya Klisto — azali kowangana Tata mpe Mwana.” (1 Yoane 2:18, 22)

Efese“...Nzokande nasimbaki likambo oyo mpo na yo: Otiki bolingo na yo ya liboso. Kanisá bosanda oyo okwei! Yambola [bongola banzela na yo] mpe sala makambo oyo osalaki na ebandeli. Soki obongoli motema te, nakoya epai na yo mpe nakolongola etelemelo na yo na esika na yango. Kasi ozali na likambo oyo na bolamu na yo: Oyinaka misala ya Banikolaita, oyo ngai mpe nayinaka.” (Emoniseli 2:4-5)

Smirne“... Bóbanga te na oyo bozali pene ya konyokwama. (Emoniseli 2:10)

Pergame, oyo babengi Pergame“Nayebi esika ofandi-esika Satana azali na kiti na ye ya bokonzi. Nzokande otikali sembo na nkombo na ngai. Otikaki kondima na yo epai na ngai te. ... Atako

bongo, nazali na mwa makambo oyo ezali kotemela yo: Ozali na bato kuna [‘Baklisto’ na liyangani na bango] oyo basimbaka mateya ya Balaama. Soki te, mosika te nakoya epai na yo mpe nakobunda na bango na mopanga ya monoko na ngai.” (Emoniseli 2:13, 14, 16)

Tiatira“Nzokande, nazali kotemela yo: Ozali kondima mwasi yango Yezabele, oyo amibengi mosakoli ya mwasi. Na mateya na ye azali kobungisa basaleli na ngai nzela na kosangisa nzoto na pite mpe na kolya bilei oyo bapesaka mbeka mpo na bikeko. (Emoniseli 2:20-21)

Mimeseno ya Banikolai

Emonani ete bakokanaki mpenza na Balaama ya OT, bazalaki kosala misala ya mbindo (pite) mpe bazalaki kolya misuni oyo bapesaki bikeko [mbala mosusu mpo na losambo na bango]. Na Emon.

10. Boyekoli ya bomoi ya bato na mokili mobimba

Mateya ya Banikolai (Emoniseli 2:15) .

Emonani ete likambo yango ekesanaki mingi te na mitinda na liteya ya Balama, atako emonani ete etuluku mosusu ya bapengwi nde elakisaki yango. Basusu bakokangisa Banikolaita na Balaami mpo na etymologie ya ndenge moko ya nkombo ya Greke Nikolaus mpe nkombo ya Basémite Balaama. Nzokande, yango emonani lokola likambo ya makanisi mpamba, mpamba te emonani ete bango mibale bakeseni na v. 14-15. thebiblewayonline.com/emoniseli, ya Cecil N. Wright

Mateya ya Balama (2:14) .

Mosakoli ya kala Balama apesaki toli na mokonzi ya bapakano Balaka ndenge nini akokaki kotinda Nzambe alakela Bayisraele mabe, oyo Balaka azalaki kobanga kasi oyo Balaama azalaki na likoki te ya kolakela ye mabe. Moize alobelami na bato ya ndenge wana na Mituya 31:15-16, kolobelaka libaku oyo elimbolami na Mokapo 25, lokola mbano na yango Nkolo atindaki bolozzi oyo ebomaki bato 24.000. Josèphe, mokomi ya mambi ya kala ya Bayuda, kati na buku na ye Antiquities of the Jews, Buku IV, Mokapo VI, Biteni 6-12, alobeli makambo mikemike ndenge ekómaki tii na mikolo na ye, oyo ekokani na ndimbola ya mokuse oyo Klisto apesaki na mokanda na ye epai ya Pergame. Ezalaki boyokani na bapakano na losambo mpe na bizaleli malamau. thebiblewayonline.com/emoniseli, ya Cecil N. Wright

Mwasi Yezabele (Emoniseli 2:20) .

Bamaniskri mingi ezali na "mwasi", kasi mwa ndambo ezali na mwasi "na yo". Basusu bakanisaki ete azali mwasi ya moto oyo babengaka ye "anzelu" ya lingomba, mpamba te sou (yo) ezali bomoko. Kasi boyokani ya bato ya mayele na makambo ya makomi ezali kopesa nzela na zomi (ba) lokola nde ezalaki botangi ya ebandeli. Awa, emonani ete Yezabele ezali nkombo ya elilingi mpo na mwasi moko ya lokumu na lingomba ya Tiatira, mwa moke lokola mwasi mabe ya Mokonzi Ahaba oyo azalaki na ngambo ya "pite" mpe "bondoki" (1 Mikonzi 16:31; 2 Mikonzi 9:22), kolendisala losambo ya Baala mpe koluka kobengana basambeli ya Nzambe na Yisalaele. Yezabele ya Tiatira azalaki kolendisala misala ya losambo ya bikeko mpe ya mbindo epai ya baklisto. thebiblewayonline.com/emoniseli, ya Cecil N. Wright

Ntango tozali kotalela makanisi ya Bagreke mpe ya Bayuda na nsima mimeseno yango ekoki kososolama malamau koleka.

Sardis“... Oyo ezali maloba ya ye oyo asimbi milimo nsambo ya Nzambe mpe minzoto nsambo. Nayebi misala na yo;ozali na lokumu ya kozala na bomoi, kasi ozali kokufa. Lamuka! Lendisa oyo etikali mpe elingi kokufa, mpo namoni te misala na yo mobimba na miso ya Nzambe na ngai.” (Emoniseli 3:1-2)

Philadelphie“... Lokola obateli etinda na ngai ya koyika mpiko na motema molai, nakobatela yo mpe na ngonga ya komekama oyo ekoya likolo ya mokili mobimba mpo na komeka baoyo bazali kofanda na mabele.” (Emoniseli 3: 10)

Laodikia“... Nayebi misala na yo, ete ozali malili te to molunge te. Nalingaki ozala moko to mosusu! Yango wana, mpo ete ozali molunge te-moto to malili te-nazali pene ya kobwakela yo nsoi na monoko na ngai.” ... “Bongo bozala na molende, mpe boyamboli. Nazali oyo! Natelemi na ekuke mpe nabeti. Soki moto ayoki mongongo na ngai mpe afungoli ekuke, nakokota mpe nakolya elongo na ye, mpe ye elongo na ngai.” (Emoniseli 3: 15-16; 19-20)

Ezalela ya mangomba ya Asie Mineure ezali kolakisa polele kaka bakristu moko moko te kasi masangá mobimba ekoki kobunga mosika, mpe kosundola Klisto, mateya na Ye mpe Ngolu na Ye ya kobikisa. Soki bayamboli te mpe bazongi epai na Ye, bakobunga; elingi koloba, kosala ete bálóngola bango etelemelo ya miinda.

Likebisi: Baklisto ya sembo bazali naino koyangana na kati ya minyoko.

Minyoko ya Trajan 108 T.B

Na minyoko ya misato Pline ya Mibale, moto moko ayekolaki mpe ayebanaki mingi, ntango amonaki kobomama ya mawa ya baklisto, mpe akendeki na yango na mawa, akomelaki Trajan, kondimisáká ye ete ezalaki na bankóto mingi na bango oyo bazalaki kobomama mokolo na mokolo, oyo moko te kati na bango asalaki eloko moko oyo ebukani na mibeko ya Loma oyo ebongi na minyoko. "Lisolo mobimba oyo bapesaki mpo na mbeba to libunga na bango (ezala nini esengeli kobengama) ekokanaki kaka na oyo - ete bamesanaki na mokolo moko oyo elobamaki kokutana liboso ya moi, mpe kozongela elongo lolenge moko ya losambo oyo etyami epai ya Klisto lokola Nzambe, mpe komikangisa na mokumba moko-ya solo te mpo na kosala mabe; kasi, na bokeseni-kosala ata moke te moyibi, moyibi, to ekobo, ata moke te." kokosa liloba na bango, kokosa moto ata moke te: nsima na yango ezalaki momeseno na bango kokabwana, mpe kosangana lisusu mpo na kolya elongo bilei oyo ezali na likama te."

Molongo ya ntango ya Eklezia Klisto atie

- Klisto apesaki bokonzi na bantoma na Ye
- Bato nkoto misato babakisami na bango na mokolo ya Pantekote - 33 nsima ya liwa ya Klisto
- Stefano abomamaki martiru mpe minyoko ya Bayuda ebandaki – 35? T.B
- Paulo atindaki na Loma lokola mokangami
- Loma ezikaki mpe minyoko ya Baloma ebandaki - 64 T.B
- Liwa ya Paulo - 64 -65 T.B
- Tempelo na Yelusaleme ebebisami - 70 T.B
- Yoane akangamaki na Patimo mpo na likambo ya Klisto
- Liwa ya Yoane – pene na mobu 100 nsima ya Klisto

Eleko ya bantoma esukaki na nsango ya bosikoli ya Klisto epalanganaki na Bokonzi ya Loma mobimba. Eleko ya sika ebandi.

Boklisto ya liboso

Na boumeli ya ekeke ya mibale [100-200 T.B.], boklisto epalanganaki lisusu tii na...Latin-koloba eteni ya westi ya Bokonzi ya Loma. Bakonzi mpe bakomi ya lokumu ya ntango oyo ezali na kati na bango Polycarpe, oyo babengi polycarpeya Smirne, Ignace ya Antiokia, ^[4]. Clément ya Loma, Justin Martyr azali moto ya mayelempé Irénée, oyo azaliya Lyon ^[4].

Na boumeli ya ekeke ya misato [200-300 T.B.], boklisto ekómaki lisusu mingi na motángo (Robin Lane Fox, azali na mbongo mingiepesi likanisi ete baklisto basalaki soki 2% ya Empire na 250^[4] :). Balakisi ya eleko oyo, kati na bango Origène na Alexandrie mpe Tertullien, oyo azalina Afrika ya Nördi, oyo emonisaki na mikanda na bango mateya lokola oyo ya The Bosato. Anthony Monenempe basusu bafandisama Monasticisme ya boklisto [oyo etali ba monastères] mpe Grégoire mopesi mwinda azalaki na mokumba ya Arménie kokómaka ekólo ya liboso oyo ezalaki na mibeko ya boklisto. Kolanda makambo ya... kobongwanaya Constantin Monene (kaka liboso ya... Etumba ya Pont Milvienna mobu 312), ba Bokonzi ya Loma andimaki boklisto elongo na Edict ya Milanna mobu 313, oyo ememaki na nsima na kondima boklisto lokolalingomba ya Leta [Eklezia ya Loma te ya Katolike ya Loma] na mobeko te na kobongwana na 380 na Théodose I, oyo azalimpe bomati ya Boklisto ya boklistona kati ya Bokonzi ya Byzance.
en.wikipedia.org/wiki/Boklisto_ya_liboso

Na boumeli ya mbula 280, Boklisto epekisamaki na bokonzi ya Loma. Etambwisaki mpe minyoko zomi nzokande, na boumeli ya ntango oyo ekobaki kokola.

Dioclétien na mobu 302 T.B

Minyoko ya Dioclétien ya 303 - 311 ezalaki ya suka mpe ya makasi koleka minyoko ya baklistona kati ya Bokonzi ya Loma. Eyebani mpe lokola "Monyoko Monene," likambo moko ya ntina ya ebandeli ezalaki kobimisama na 303 ya molóngó ya mibeko na Amperere Dioclétien, oyo azalimpe baninga na ye ya mosala Maximien, oyo azali, Galerius, oyo azali, mpe Constantin, oyo azali [Tata ya Constantin]. Mibeko yango elongolaki lotomo oyo baklisto bazalaki na yango na mibeko mpe esengaki ete bátosa milulu ya bapakano. Mibeko oyo ebimisamaki na nsima etalelaki bakonzi ya mangomba mpe esengaki ete bato nyonso básangana na milulu ya mbeka, mpe esengaki bato nyonso oyo bafandi kuna bápesa bambeka ya bapakano. Monyoko yango ekesanaki na makasi mpe na boumeli ya ntango oyo eumelaki na ampire mobimba.

en.wikipedia.org/wiki/Minyoko_ya_Dioclétien

Mibeko ya Dioclétien epesaki mitindo ete bábebisa makomi ya boklisto mpe bisika ya losambo na Ampire mobimba, mpe epekisaki baklisto báyangana mpo na losambo. Na nsima, moklisto nyonso oyo ayebanaki abomamaki na motema mabe mpenza. Mwa moke nsima ya liwa ya Dioclétien minyoko oyo Bokonzi ya Loma epesaki baklisto esukaki ntango nsima ya “kobongwana” ye Amperere ya Loma Constantin “apesaki” boklisto na mibeko na Edict ya Milan na mobu 313 T.B.

Na nsima, na mobu 325 T.B., Constantin asangisaki Likita ya Nicée, mpo na koluka kosangisa bokonzi yango na lingomba moko ya Leta. Constantin amonaki ete boklisto ezali lingomba ya Leta oyo ekokaki kosangisa bokonzi ya Loma, oyo na ntango wana ebandaki kokabwana mpe

kokabwana. Constantin aboyaki kondima mpenza kondima ya boklisto mpe akobaki bindimeli mpe misala na ye mingi ya bapakano, yango wana lingomba oyo Constantin azalaki kolendisza ezalaki kosangisa boklisto mpe bopakano ya Loma. “Ye (Constantin) abatelaki ebonga na ye ya nganga-nzambe monene ya lingomba ya Leta ya bapakano.”

Bokonzi ya Seko, F. W. Mattox, lok. 127. Ezali na ntina te

Atako yango ekoki komonana lokola bokoli ya malamumu mpo na liteya ya nsango ya Klisto ya boyokani mpe ya bosikoli, mbano ezalaki eloko nyonso kasi ya malamumu. Ezwaki mbala moko bopusi monene na nivo nyonso ya guvernema ya bokonzi.

Constantin amonaki ete lokola Bokonzi ya Loma ezalaki monene, ya monene, mpe ya ndenge na ndenge – bato banso te bakondima kotika bindimeli na bango ya lingomba mpe na esika na yango koyamba boklisto. Na yango, Constantin apesaki nzela, mpe kutu alendisaki, “kokóma boklisto” ya bindimeli ya bapakano. Bindimeli ya bapakano mpenza mpe oyo eyokani mpenza te na Biblia epesamaki bomoto ya sika ya “boklisto” wana ezalaki kosangisama na mateya mpe mimeseno ya lingomba oyo ebongwanaki. Bandakisa mosusu ya polele ya likambo yango ezali oyo elandi:

(1) Hénothéisme to banzambe ebele

Baamperere mingi ya Loma (mpe bana-mboka) bazalaki bato oyo bandimaka ete Nzambe azali na Nzambe. Moto oyo andimaka ete Nzambe azali na Nzambe ezali moto oyo andimaka ete banzambe mingi bazali, kasi atyaka likebi libosoliboso na nzambe moko boye, to atalelaka nzambe moko boye aleki banzambe mosusu. Na ndakisa, nzambe ya Loma Jupiter alekaki panthéon ya banzambe ya Loma; ndakisa, nzambe ya bolingo, nzambe ya kimia, nzambe ya bitumba, nzambe ya makasi, nzambe ya mayele, etc. Banzambe wana ya Baloma bazwaki esika na basantu oyo bazalaki na mokumba to likoló ya mokomoko na yango, mpe biteni mosusu mingi mpe nzambe ya Loma oyo azalaki mpenzampenza mpo na engumba yango ezwaki esika ya “mosantu mobateli” mpo na engumba yango.

(2) Mama Nzambe-mwasi

Cult of Isis, lingomba moko ya mama-nzambe-mwasi ya Ezipito, ekotaki na boklisto na ndenge batyaki Malia na esika ya Isis. Batitre mingi oyo basalelaki mpo na Isis, lokola “Mokonzi-mwasi ya Lola,” “Mama ya Nzambe,” mpe “theotokos” (momemi-Nzambe) ekangamaki na Maria. Bapesaki Malia mokumba monene kati na kondima ya boklisto, oyo elekaki mosika oyo Biblia elobi ete azali na yango, mpo na kobenda basambeli ya Isis na kondima oyo balingaki kondima te. Kutu, batempelo mingi ya Isis ebongwanaki batempelo oyo epesamaki mpo na Maria. Makambo ya liboso oyo emonisi polele makambo oyo esengelaki kokóma Mariologie ya Katolike ezali na mikanda ya Origène (185-254), oyo azalaki kofanda na Alexandrie, na Ezipito, oyo esalemaki ete ezalaki esika oyo losambo ya Isis ezalaki mingiminsi.

(3) Bilei ya mbeka

Mithraisme ezalaki lingomba na bokonzi ya Loma na ekeke ya 1 tii 5 T.B. Ezalaki kosepela mingi epai ya Baloma, mingiminsi epai ya basoda ya Loma, mpe mbala mosusu ezalaki lingomba ya bakonzi mingi ya Loma. Atako Mithraisme epesamaki ata mokolo moko te lokumu ya “officiel” na Bokonzi ya Loma, ezalaki lingomba ya officiel de-facto kino Constantin mpe bakonzi ya Loma oyo balandaki bazwaki esika ya Mithraisme na boklisto. Moko na makambo ya ntina oyo ezalaki na Lingomba ya Mithra ezalaki bilei ya mbeka, oyo esengaki kolya mosuni mpe komela makila ya ngombe-mobali. Mithras, nzambe ya Mithraisme, azalaki “kozala” na mosuni mpe makila ya

ngombe-mobali, mpe ntango balyaki yango, azalaki kopesa lobiko na baoyo bazalaki kolya bilei ya mbeka (theophagie, kolya nzambe ya moto). Lingomba ya Mithra ezalaki mpe na “basakramentu” nsambo, yango esalaki ete bokokani oyo ezali kati na Lingomba ya Mithra mpe Lingomba ya Katolike ya Loma ezala mingi mpenza mpo na koboya kotalela yango. Constantin mpe bakitani na ye bazwaki esika ya pete mpo na bilei ya mbeka ya Mithraisme na likanisi ya Elambo ya Nkolo / Komunion chrétienne. Likambo ya mawa, baklisto mosusu ya liboso basilaki kobanda kokangisa mystique na Elambo ya Nkolo, baboyaki likanisi ya Biblia ya bokundoli ya pete mpe ya losambo ya liwa ya Klisto mpe makila oyo esopamaki. Romanisation ya Elambo ya Nkolo esalaki transition na consommation ya mbeka ya Yesu Klisto [transubstantiation], oyo eyebani lelo na kombo ya Misa / Ukaristya ya Katolike, esila.

(4) Mokambi ya Lingomba Monene

Bokonzi ya episkopo ya Loma esalemaki na lisungi ya bakonzi ya Loma. Lokola engumba Loma ezalaki esika monene ya boyangeli ya bokonzi ya Loma, mpe lokola bakonzi ya Loma bazalaki kofanda na Loma, engumba ya Loma ekómaki na lokumu mingi na makambo nyonso ya bomoi. Constantin, mpe bakitani na ye, bapesaki lisungi na bango na episkopo ya Loma lokola mokonzi monene ya lingomba na ye ya Leta kondimaka ete ezali malamumu mpo na bomoko ya bokonzi ya Loma ete guvernema mpe lingomba ya Leta ezala na katikati na esika moko. Atako mingi ya baepiskopo mosusu [ata mpe Episkopo ya Constantinople] mpe baklisto batemelaki likanisi oyo elobaka ete episkopo ya Loma azali moto monene, nsukansuka episkopo ya Loma akómaki na bokonzi, mpo na nguya mpe bopusi ya bakonzi ya Loma. Ntango bokonzi ya Loma ekweaki, Episkopo ya Loma azwaki titre oyo ezalaki liboso ya mokonzi ya Loma Constantin – Pontifique Maximus, [elingi koloba ngangamona monene –kasi na ebandeli ezalaki ebonga ya likolo koleka na...bato oyo bandimaka banzambe mingi lingomba ya kala ya Loma{na tango liboso ya Klisto}]. ccel.org/s/schaff/lisolo/3_ch01.htm

Bakoki kopesa bandakisa mosusu mingi. Makambo minei wana esengeli kokoka mpo na komonisa ebandeli ya solosolo ya Lingomba ya Katolike. Ya solo, Lingomba ya Katolike ya Loma ezali koboya ete bindimeli mpe misala na yango eutá na bapakano. Lingomba ya Katolike ebombaka bindimeli na yango ya bapakano na nse ya biteni ya teoloji ya mindandomindandó. Lingomba ya Katolike ezali komilongisa mpe koboya ete eutá na bapakano na nse ya maske ya “mimeseno ya lingomba.” Lokola Lingomba ya Katolike eyebi ete bindimeli mpe misala na yango mingi ezali mpenza mopaya na Makomami, etindami na makasi ete eboya bokonzi mpe ekoki ya Makomami.

Ebandeli ya Lingomba ya Katolike ezali boyokani ya mawa ya boklisto na mangomba ya bapakano oyo ezingaki yango. Na esika ya kosakola Nsango Malamumu mpe kobongola bapakano, Lingomba ya leta “ekómisaki kaka boklisto” na mangomba ya bapakano, mpe “ekómisaki” boklisto. Na kozipaka bokeseni mpe kolongolaka bokeseni, εε, Lingomba ya Katolike ekómaki kobenda bato ya bokonzi ya Loma, mpe ekómaki lingomba oyo eleki nyonso na mokili ya Loma na boumeli ya bikeke mingi. Na yango, makebisi mpe bisakweli ya Paulo mpe ya Petelo ekokisamaki na lolenge ya boklisto oyo etambwisamaki mingi mpe ebongwanaki. GotMituna.org

Wana baklisto oyo bazalaki kondima Biblia bazalaki komikabola na Lingomba ya Loma, oyo bazalaki komona lokola mopengwi, bazalaki komonisa likama ya nsomo oyo ekoki kozala mpo na lingomba ya sika ya bokonzi ya Leta. Minyoko na ndenge ekeseni ebandaki na boumeli ya bikeke oyo elandaki.

Nsima ya Eleko ya Boklisto ya Ebandeli, eleko ya sika mpe ya mabe ebandaki. Moyen Âge, ndenge liloba yango elingi koloba, ezali eleko oyo ekoti kati na tango ya kala mpe ya mikolo oyo, mpe ekangisaka yango, na kokoba moko, mpe komibongisa mpo na mosusu. Ezali kosala mbongwana uta na sivilizasio ya Grèce-Romain kino na sivilizasio ya Romano-Allemand, oyo ebimaki mokemoke uta na mobulu oyo ekotaki na kati ya barbarisme.

Na makambo ya politiki, eleko ya katikati ebandaki na bokóli monene ya bikólo mpe kokwea ya bokonzi ya Loma ya Westi na ekeke ya mitano [Rome ekweaki na mobu 476 mpo na bokoti ya Allemagne]; kasi mpo na lisoló ya lingomba ebandi na Grégoire Monene, ya nsuka kati na batata mpe ya liboso kati na bapápa, na nsuka ya ekeke ya motoba.

ccel.org/s/schaff/lisololo/4_ch01.htm

Grégoire Monene asalaki mwa moke liboso mpe nsima ya mobu 600 T.B. (590-604). Ekoki kotalelama Grégoire lokola pápa ya liboso. ... lokola azalaki moto ya liboso oyo azalaki 1) Episkopo ya Loma, 2) Métropolit (na likoló ya teritware ya Loma) mpe 3) Patriarche (ya Italie, mpo na mikili nyonso ya Mpótó).

Institut ya bolukiluki ya teoloji ya Ankerberg Lokasa 5 ankerberg.com/Articles/_PDFArchives/roman-catholicism/RC3W1104.pdf©

Liboso ya kotalela mwa bindimeli mpe mateya ya “bakambi ya lingomba ya liboso” wana na bozwi na bango ya moke mpenza kasi koluka koyeba mokano ya Nzambe, tosengeli kozwa matomba na botali ya makanisi ekeseni na ntina na moto mpe Nzambe (to banzambe) ya bato ya Baebele mpe ya Bagreke (bazali Bayuda te to bapakanano).

Bato ya Grèle, makanisi ya Bagreke, mokili ezalaki na banzambe mingi.

1. Ezalaki na nzambe moko mpo na pene na makambo nyonso - bitumba, bolingo, mbula ya kobota; bongo na bongo.
2. Bikeko ya banzambe mpe nzambe-mwasi na bango ezalaki lokola mibali mpe basi.
3. Bazalaki na bizaleli ya moto c.a.d., bolingo, koyina, ba crises ya kanda mpe extraction ya vengeance mpe bazalaki inconsistent, humeur.
4. Banzambe na bango bazalaki kopesa malako to mibeko te mpo na etamboli ya bizaleli malamumu to ya bizaleli malamumu.

Bato ya Grèle bakabolaki moto na biteni mibale, molimo mpe nzoto. Na système oyo ya double molimo ezalaki komibanzabanza mpo na nzoto te mpe nzoto ezalaki na boyokani ata moke te na molimo. Na maloba mosusu, misala ya moto mpe makanisi na ye, mayele, ezalaki na boyokani te. Yango wana, misala oyo esalemaki na nzoto ezalaki na boyokani ata moke te na lobiko na ye. Ezalaki oyo ayebaki mpe akanisaki nde ekataki lobiko; yango wana boyebi to Gnosticisme.⁴Ezalaki ndenge mosusu mpo na bato ya Baebele epai wapi nzoto mpe molimo ekangamaki esika moko oyo misala ya nzoto ezalaki na bopusi likoló na avenir ya molimo. Mbala mosusu kososola bokeseni ya makanisi kati na Greke mpe Moyuda ekosalisa mpo na kokanga ntina ya mikanda ya Paulo.

Ba Gnostiques ya Grèle bazalaki koteya ete psyche, to molimo, ezali mosantu nzokande nzoto, to mosuni, ezalaki na bomoto na yango mabe. Mpo na ba Gnostiques lobiko ezalaki ya kondima to

⁴Tala na thebiblewayonline.com - Gnosticisme

misala te, lokola ezalaki mabe, kasi boyebi to Logos (boyebi ya suka) oyo ezalaki na intéret te na nzoto oyo ezalaki nionso mabe.

Lokola mosuni to nzoto ezalaki mabe to ya mokili, ezalaki na mobeko moko te ya bizaleli malamumu mpe ezalaki na bopusi te likoló na boseko to lobiko, bizaleli malamumu ya makambo ezalaki momeseno. Lolenge nyonso ya indulgence ezalaki kondimama, libala ezalaki kotalelama na kotyola. Kindumba mpe kosangisa nzoto mibali na mibali endimami kozanga mituna, mpo na koloba solo, bazalaki kosalela yango polele na batempelo ya banzambe na bango.

Kasi losambo ezalaki na ntina mingi na mimeseno ya Bagreke. Bacolosseum etongamaki mpo ete ebele ya bato báyangana [mpo na kokende kosambela] mpo na kosambela bikeko mpe kokumisa banzambe na bango mpo na koluka kozwa ngolu epai na bango. [Napesi bino oyo po bopesa ngai – quid pro quo] Koyemba, kosakana pe kobina bolumbu na banzambe ezalaki losambo pe esangisaki peuple. Na oyo etali likanisi ya Bagreke ya molimo, losambo, lobiko to boseko ezalaki ezalela ya makanisi na boyebi mpe mayele ezalaki na ntina.⁵Misala malamumu ezalaki na ntina te lokola oyo nyonso esalemaki na nzoto ezalaki na ntina te. Likanisi oyo ezali kutu lelo oyo ntango bato bayanganaka na mokolo ya lompingo mpo na kosambela kozanga kotalela misala na bango ya poso eleki.

Likanisi oyo ya mibale ya Bagreke ya molimo mpe nzoto ezalaki mopaya mpo na Bayuda oyo bazalaki kotala moto mobimba epai nzoto mpe molimo ekangamaki esika moko. Losambo na bango [Bayuda mpe baklisto balandi ya Yehova Nzambe], ntango balongwaki na Nzambe te, ezalaki likambo oyo ezalaki kokoba kosuka kaka te na bantango oyo etyami, longola kaka mikolo ya sipesiale. Kosalela Nzambe ezalaki komonana te lokola likambo ya mokili mpe losambo lokola likambo ya losambo. Bazalaki likambo moko. Nyonso ezalaki teoloji mpo na Moyuda. Nzambe azalaki kosala mosala ya ndambo ya mokolo te; elingi koloba kokabwana te kati na mosala ya moto mpe lingomba na ye.

Lokola makanisi wana ya Bagreke (Bapakano) mpe Baebele (Bayuda) bazalaki kokesana mpe na likambo oyo ete bapakano mingi bazalaki kobalukela Klisto mpe Bayuda mingi bazalaki kozonga na Lingomba ya Bayuda [oyo mbala mosusu ekokaki kolimbola ntina ya mokanda ya Baebele], esengeli kozala mpasi te mpo na komona ndenge oyo makanisi ya Bagreke ezalaki na bopusi likoló na bokomi ya “batata ya lingomba.” Ezwami uta na makanisi ya Liebele Vs Makanisi ya Greke na Brad Scott wildbranch.org/Gkhebela/index.html --2-10-2007

Mokapo 2

Batata ya Eklezia

Oyo elandi ezali kotala malamumu mateya, misala mpe ndimbola ya «batata ya lingomba» 100 - 476 T.B. Atako mibali yango bapemamaki na Nzambe te, lokola mbala mingi emonanaka polele na mikanda na bango, atako bongo bazali liziba ya motuya ya nsango mpe bososoli oyo etali lisolo mpe misala ya lingomba ya liboso [oyo ekoki kozala to te engebene na mateya ya Klisto mpe ya bantoma].

Ezwami

na

www.zianet.com/maxey/reflx73.htm

Batata ya Bantoma

⁵Tala thebiblewayonline.com - Nzoto, Molimo mpe Molimo

Batata ya Lingomba ya liboso, (na kati ya nkola mibale ya Bantomaya Klisto) esangisi Clément ya Loma [Italie] ., .^[2] Ignace ya Antiokia [Syria], . Polycarpe ya Smirne [Asia Mineure oyo ezali lelo Turquie] mpe Justin Martyr ya Samaria, En plus, ba... Didache oyo ezali na katimpe Mobateli ya mpate ya Hermasmbala mingi batyaka yango na kati ya mikanda ya Batata ya Bantoma atako bakomi na yango bayebani te.
en.wikipedia.org/wiki/Batata_ya_Apostola#Batata_ya_Apostola_mpe_mosala_bango

Clément ya Loma (35 – 101) .

Mokanda na ye, .1 Clément (c 96), esalemaki kopi mpe etángamaki mingi. Clément asengi baklisto ya Korinti bábatela boyokani mpe molóngó.^[2] Ezali mokanda ya liboso ya boklisto oyo ezali libanda ya Kondimana ya Sika. Bonkoko [ya Katolike] emonisi ete azali Pápa mpe Episkopo ya minei ya Loma mpe mokanda na ye emonisi ete Loma ezali na bokonzi ya bantoma likoló ya bato oyo bazali koyoka yango, .⁶lingomba ya Korinti.

Mateya ya Clément ya Loma

1 Clément azali te, ndenge basusu balobaka, atie "mibeko" ya lingomba. Alobeli bobele bankulutu mpe badiakono, mpe akesenisaka te bakonzi ya mangomba mpe ba laïcs. [Maloba na ye mamonisi mpenza ete ayebaki te ete azalaki pápa.] Nzokande, azali koloba ete koluka bokonzi to lokumu na kati ya lingomba ebongi mpenza te, mpe ete moto na moto asengeli kozala na nse boni [bango to bato mosusu bakanisaka] ekoki kozala.

peculiarpress.com/ekkleisia/archive/Ekklesia70.htm

Ignace ya Antiokia

Ignace ya Antiokia (ayebani mpe na nkombo Théophore) (c 35-110)^[3] azalaki moyekoli ya... Ntoma Yoane. na nzela ya martiru na ye na Rome, Ignace akomaki molóngó ya mikanda oyo ebatelami lokola ndakisa yateolojiya bambala. Masolo ya ntina oyo elobelami na mikanda yango ezalieklesioloji ya bato [boyekoli ya lingomba lokola eloko na yango moko], yabasakramentu⁷ [elembo oyo emonanaka ya bosolo oyo emonanaka te], mokumba yabaepiskopo, mpe Sabata ya Biblia.^[4] Azali moto ya mibale nsima ya Clément mpo na kolobela mikanda ya Paulo.^[2] [Simbá ete ezala ecclesiologie to basakramentu emonani ete euti na Biblia te].
en.wikipedia.org/wiki/Ignace_ya_Antiokia

Emonani ete ezali na mwa bilembeteli oyo emonisi ete liboso ya mobu 150 T.B., bankulutu bazalaki mingi na mangomba. “Eyebani mpenza ete na boumeli ya eleko kobanda 100 kino pene na 150 lingomba ezalaki kotambwisama mingimingi na bankulutu mpe badiakono kozanga bokeseni ata moko kati na nkulutu to episkopo.” Bokonzi ya Seko, F. W. Mattox, lok. 62. Ezali na ntina mingi

Structure hiérarchique mpe ya bokonzi Nsima ya Eleko ya Bantoma (esukaki soko na mobu 100 T.B.), lingomba ekómaki nokinoki na molóngó mpe na bokonzi mingi. Yango wana, na ebandeli ya ekeke ya mibale, bokambi ya lingomba ebandaki kobongwana na likambo moko oyo ekokani mpenza na guvernema ya bato ya Loma bosolo ya mikanda na ye ... Ekokoka kolakisa ete na mikanda mwambe ya Ignace (ca 110 T.B.) oyo bato mingi bakanisaka ete ezali ya solo, azali

⁶Tala na Bokonzi ya Hiérarchie - lokasa 33.

⁷Tala na thebiblewayonline.com - Basakramentu.

kotingama na bokaboli ya episkopo mpe ya presbytérie mpe bokonzi ya bokonzi ya episkopo, kokende tii na kokokanisa episkopo na Klisto Ye moko.

Atako ezali mpenza na ndingisa te mpo na bokonzi ya bobele mpe ya kotindika mpo na bakambi ya lingomba, eumelaki te nsima ya liwa ya Ntoma ya nsuka ete bato bakanisaki yango ata ndenge nini. Paulo asaleli polele mokumba ya nkulutu (mogreke, presbuteros, mobali moko ya kala), episkopo (mogreke, episkopos, mokengeli to mobateli), mpe pastere (Mogreke, poimen, mobateli ya mpate) na Kondimana ya Sika na ndenge ya kobongola na Misala 20:17-28. Lisusu, Paulo azali kopesa mokumba yango te na lolenge moko ya bokonzi ya mokili. Bankulutu basengeli kozala basali ya lingomba, kokengela etonga na bokebi, kokamba makita, mpe kosalela mayele oyo ezwami na mbula.

[Liyebisi: Basaleli basalelaka bokonzi ya nkolo. Bankulutu, lokola basaleli, basalelaka Klisto bokonzi na kolanda malako ya Biblia. Esengeli to malako nyonso oyo euti na makomi te ezali bokonzi ya moto ye moko te ya bankolo.]

Mateya ya Ignace

a. Na lolenge moko, tika banso bapesa limemya na badiakono lokola botiami bwa Yesu Klisto, mpe episkopo lokola Yesu Klisto, oyo azali Mwana wa Tata, mpe bapresbytere lokola Sanedrini ya Nzambe, mpe liyangani ya bantoma. Longola oyo, Eklezia ezali te" (Ignace na ba Thrallians III). Ignace alobi mpe ete mosala moko te ya boklisto ezali na ntina soki episkopo esanganaki to endimami te: "Mpo, lokola bozali na nse ya episkopo (Polybe na likambo oyo) lokola Yesu Klisto, bozali komonana epai na ngai ete bozali kobika na lolenge ya bato te, kasi engebene na Yesu Klisto, oyo akufaki mpo na biso, na molongo, na kondimela liwa na Ye, bokoki kokima liwa. Yango wana esengeli ete, lokola bosalaka solo, boye kozanga episkopo bosala eloko te, kasi bosengeli mpe kozala na nse ya presbytérie, lokola na ntoma ya Yesu Klisto" (Ignace na Thrallians II, accent ebakisami).

"Tika ete yango etalelama lokola Ukaristya oyo ebongi, oyo [etambwisami] ezala na episkopo, to na moto oyo apesi yango...Ezali na nzela te soki episkopo azali kobatisa to kosala feti ya bolingo..." (Ignace na ba Smyrneens VIII).

ya.ndenge.mosusu.com/index_ya_ya_mokonzi.htm

[peculiarpress](#)

b. Ignace azalaki episkopo (presbyter, pasteur) ya lingomba na Antiokia oyo akabolaki presbytérie na episcopate. Na mikanda misato oyo mobimba, Ignace akomi na ntina ya episkopo (na bomoko), presbytérie mpe ba diakono, kotingama ete bameya bango mpe batosa bango. Akokanisi episkopo na "Nkolo ye moko" (L.Ef 6:1; L.Mag 6:1; L.Tra 2:1); mokambi ya "likita ya bantoma" (L.Mag 6:1; L.Tra 2:2); mpe ba diakono na basali ya Klisto ye moko (L.Mag 6:1) to na "mabombami ya Yesu Klisto" (L.Tra 2:3). Apesi mitindo na lingomba "esala na boyokani na makanisi ya episkopo" (L.Ef 4:1), mpe "kosala eloko te kozanga episkopo mpe bapresbytere" (L.Mag 7:1; tala L.Tra 2:2). Emonani lokola azali kopesa nguya monene na losambo ya episkopo (L.Ef 5:2), mpe kutu azali kopesa likanisi ete episkopo asengeli kobanga (L.Ef 6:1). Na lokumu na ye, Ignace asengi te botosi ya boye mpo na ye moko, kasi na nsima azali episkopo ya bingumba wana te. Atako bongo, Ignace azali kosala projet ya ezaleli ya komikitisa oyo ezali ntango nyonso na maloba lokola "Nabandi kaka kozala moyekoli" (L.Ef 3:1); "Nayebi te soki nabongi." (L.Tra 4:2) Ezali bongo.

Likanisi oyo ete bakristu bazali "kosala eloko moko te kozanga ndingisa ya episkopo (mpe ba presbyteres) ezali mingimingi ya koyina. "Kozanga baye (episkopo, bapresbytere, ba diakono)," akomi. "Etuluku moko te ekoki kobengama lingomba" (L.Tra 3:1).
peculiarpress.com/ekklesia/archive/Ekklesia80.htm

Polycarpe ya Smirne

Polycarpe ya Smirne (c. 69- soki 155) azalaki aMoklisto episkopoya Smirne (sikoyo İzmir, oyo azalina Turquie). Ekomami ete "Azalaki liboso moyekoli ya Yoane." Ba options pona John oyo ezali; Yoane mwana ya Zebedebato bazalaki kotalela yango na bonkoko lokola mokomi ya Evanzile ya Minei, to Yoane Mokambi ya lingomba (Laki 1912). Bato oyo bazali kotombola bonkoko balandi Eusebius, oyo azalina kotingama ete boyokani ya bantoma ya Polycarpe ezalaki na Yoane Mosakoli ya Nsango Malamu, mpe ete Yoane oyo, mokomi ya Nsango Malamu ya Yoane, ezalaki ndenge moko na Ntoma Yoane. Polycarp, ya mibu 155, amekaki mpe alongaki te kondimisa Anicetus, oyo azali, Episkopo ya Loma, mpo ete bato ya Mpótó básala feti ya Pasika [ezwami na losambo ya bapakano oyo ebandaki na Nimilode mwa moke nsima ya mpela. christiananswers.net/q-eden/edn-t020.html.] na mokolo ya 14 Nisan, lokola na Eستي. Aboyaki likanisi ya Pápa ete bato ya Eستي basalela dati ya Mpótó. Na c 155, ba Smyrnans basengaki koboma Polycarpe lokola moklisto, mpe akufaki amartiru.
wikipedia.org/wiki/Batata_ya_Eklezia

Mateya ya Polycarpe

The Biblia yango moko esaleli polele maloba ya Greke episkopē (mokengeli, mokengeli, mokengeli, episkopo) mpe prebuteros (nkulutu, presbytere) na ndenge oyo ebongwanaka. Ezali ata na mwa ndambo ya mateya ya bantoma te mpo na boyangeli ya moto moko (episkopo) ya lisangá moko moko, tóloba lisusu te engumba to etúká mobimba. Kasi, monoepiscopate [episkopo moko] ebimaki na ekeke ya mibale, mpe batangi Polycarpe lokola moko ya bakonzi wana ya engumba. Na mikanda na ye nsambo nyonso ya solo, oyo ezali tii lelo, Ignace ya Antiokia akaboli mbala na mbala episkopē na ba prebuteros, abengi bango na kolanda, "bakambi" ya Nzambe (oikonomos, chamberlain, gouverneur, mpe steward), mpe liloba ya civil oyo esalelami mpo na Erastute na Baloma 16:23; mpe "basungi" (paredroi, liloba oyo esalelami te na Kondimana ya Sika). Likanisi oyo ete bampaka bazali basalisi ya episkopo ezali na moboko ata moke te na Makomi. Na marque ya boklisto ya Loma [ya Katolike], presbyterie ebongwanaki na bonganga-nzambe lokola kelasi ya ba intermédiaires spécialisés oyo bapesamaki ndingisa ya kopesa basakramentu (batisimo, communion, mpe bongo na bongo) na nkombo ya episkopo. Yango mpe ezali na moboko te na Makomami, epai baklisto nyonso babengami banganga-nzambe.

Bato oyo bayekolaka makambo ya bato na mangomba ya Katolike, ya Anglican mpe ya Ortodokse ya mikolo na biso basalelaka mikanda ya Ignace lokola makomi ya bilembeteli mpo na kolongisa bokonzi ya monoepiscopate mpe ya pápa. Polycarpe esalelami mpe lokola lien ya ntina mingi na liteya ya bolandi ya bantoma, oyo ezali kolakisa ete bokonzi ezali na baepiskopo mpo na monyololo ya boponi oyo ekabwani te na nzela ya botiami na mosala mpo na kozonga epai ya bantoma bango moko. peculiarpress.com/ekklesia/archive/Ekklesia88.htm

Justin Martyr 100 - 165. Moto oyo azali na bomoi

Justin, oyo azaliazalaki Mopakano, kasi abotamaki na Samaria, pene na libulu ya Yakobo. Na ntembe te ete atangá mingi: asalaki mibembo mingi, mpe emonani ete azalaki moto oyo asepelaka

ata na mayele moko. Nsima ya komeka bibongiseli mosusu nyonso, ba goût na ye oyo etombwamaki mpe makanisi na ye ya malamumu esalaki ete akóma moyekoli ya Socrate mpe ya Platon.

ccel.org/ccel/schaff/anf01.viii.i.html oyo ezali na ntina mingi

Bato mingi ya mayele bandimaka ete Justin azalaki kolobaloba mingi, azalaki kobulungana, azalaki koyokana te mpe mbala mingi azalaki kondimisa te na maloba na ye. Atako bongo, azali moto ya ntina mingi na lisolo ya Eklezia. Mpo na ye boklisto ezalaki "na théorique, philosophie ya solo, mpe, na pratique, mobeko ya sika ya bomoi ya bosantu mpe ya kokufa. earlychurc.org.uk/justin.php."

“Mokolo ya lomingo ezali mokolo oyo biso banso tosalaka liyangani na biso ya bato banso, mpo ezali mokolo ya yambo oyo Nzambe, asali mbongwana na molili mpe na makambo, asalaki mokili, mpe Yesu Klisto Mobikisi na biso na mokolo wana asekwaki uta na bakufi. Mpo ete babakamaki na ekulusu na mokolo yambo ya mokolo ya Saturne (samedi); mpe na mokolo oyo elandi oyo ya Saturne, oyo ezali mokolo ya Moyi, abimelaki bantoma na ye mpe bayekoli.

“Bato nyonso oyo bafandi na bingumba to na mboka bayanganaka esika moko, mpe makundoli ya bantoma to makomi ya basakoli etangami, ntango nyonso oyo ntango epesi nzela, na nsima, ntango motángi asili, mokambi [akanisami ete azali moko ya bankulutu oyo baponamaki mpo na kokamba liyangani] alakisi na maloba, mpe alendisiki ete tómekola makambo wana ya malamumu. mpe, lokola tolobaki liboso, ntango losambo na biso esili, limpa mpe vinyo mpe mai ememami, mpe mokambi na lolenge moko apesi mabondeli mpe matondi, engebene na makoki na ye, mpe bato bandimi, kolobaka Amen (monoko ya Liebele - ezala bongo); azali na ndingisa ya kolia kasi moto oyo andimi ete makambo oyo tozali koteya ezali ya solo, mpe oyo asukolamaki na kosukola oyo ezali mpo na bolimbisi ya masumu, mpe mpo na kobotama lisusu, mpe oyo azali na bomoi lokola Klisto apesaki mitindo ya christianitytoday.com/ch/131christians/evangelistsandapologists/martyr.html

Baoyo bazali malamumu mpo na kosala, mpe balingi, bapesaka oyo moto na moto akanisi ete ebongi; mpe oyo ezwami etiemaka na président mpo na kobatela baye bazali na mposa :

1. bana bitike
2. basi oyo bakufelá mibali
3. maladi
4. basusu nyonso oyo bazali na bozangi, .
5. baoyo bazali na bokangami mpe
6. bapaya oyo bazali kofanda na kati na biso

LISAKOLI: Bokabi na bango nyonso ezalaki mpo na basusu moko te mpo na bango moko.

Liwa na Ye

Bakangaki Justin mpe basantu mosusu mpe bamemaki bango liboso ya prefet ya Loma, [mokonzi moko ya Loma oyo azalaki na bokonzi nyonso oyo esengeli mpo na kobatela Loma mpe esika oyo ezalaki na ntaka ya kilometre 160] oyo nkombo na ye ezalaki Rusticus. Ntango batelemaki liboso ya kiti ya kosambisa, Rusticus prefet alobaki na Justin ete: “Likambo ya nyonso, zalá na kondima epai ya banzambe mpe tosa bakonzi.” Justin alobaki ete: “Tokoki te kofundama to kokweisama mpo na kotosa mitindo ya Mobikisi na biso, Yesu Klisto.”

Rusticus alobaki ete: “Bongo ozali moklisto?” Justin alobaki" "Ee, nazali."

Préfet alobaki na Justin : "Babengami yo moto ya kogumbama mpe okanisi oyebe nini ezali mateya ya solo. Yoka : soki babetaki yo fimbo mpe bakataki yo motó, ozali kondima ete olingaki komata na lola?" Justin alobaki boye: "Nazali kolikya ete nakokota na ndako ya Nzambe soki nanyokwami ndenge wana. Mpo nayebi ete ngolu ya Nzambe ebombami tii na nsuka ya mokili mobimba mpo na bato nyonso oyo bazali na bomoi ya malamumu."

Préfet Rusticus alobaki ete: “Ozali na likanisi ete okomata na likoló mpo na kozwa mwa mbano oyo ebongi?” Justin alobaki ete: “Ezali likanisi oyo nazali na yango te; ezali likambo oyo nayebi malamumu mpe nasimbaka ete nazali mpenza na ntembe te.”

Préfet Rusticus alobaki boye: "Sikoyo tóya na likambo oyo ezali kolobelama, oyo ezali na ntina mpe ya nokinoki. Bósangana zingazinga na ntango wana mpe na motema moko bópesa mbeka epai ya banzambe." Justin alobaki boye: “Moto moko te oyo azali na makanisi malamumu akitisaka losambo ya solo mpe akómi na losambo ya lokuta.”

Préfet Rusticus alobaki boye: «Soki osali te ndenge bapesaki yo mitindo, bakonyokola yo kozanga mawa ». Justin alobaki boye: "Tozali na elikya ya konyokwama mpo na Nkolo na biso Yesu Klisto, mpe bongo tokobika. Mpo yango ekomemela biso lobiko mpe elikia ntango tozali kotelema liboso ya kiti ya bosambisi ya nsomo mingi mpe ya mokili mobimba ya Nkolo mpe Mobikisi na biso." Basusu mpe balobaki ete: "Bósala oyo bolingi. Tozali baklisto; tozali kopesa bikeko mbeka te."

Préfet Rusticus apesaki etumbu, alobaki ete: “Tiká ete baoyo baboyaki kopesa banzambe mbeka mpe kotosa etinda ya amperere bábetama fimbo mpe bámema bango mpo bázwa etumbu ya liwa engebene ekateli ya mibeko.” Kokumisa Nzambe, ba martirs basantu babimaki na esika oyo bamesanaki. Bakatamaki motó, mpe bongo bakokisaki litatoli na bango ya martiru na koyambolaka bondimi na bango na Mobikisi na bango.

atholicrodramas.com/Misala_ya_Basantu_H_thru_J/justine_martyr_nandimi_malongi_ya_solo.htm

Hippolyte ya Loma

Hippolyte, oyo azali(c. 170 - c. 236) azalaki moko ya bakomi oyo bayebaki mingi na tango ya liboso Ndako ya nzambe. Hippolyte abotamaki na boumeli ya ndambo ya mibale ya ekeke ya 2, mbala mosusu na Loma. Photius, oyo azali lobeli ye na buku na ye Bibliotheca (cod. 121) [encyclopédie ya liboso ya Byzance] lokola moyekoli ya Irénée, oyo azali, oyo balobaki ete azalaki moyekoli ya Polycarpe, oyo babengi polycarpe.

wikipedia.org/wiki/Hippolyte_ya_Rome#Bomoi

Mateya ya Hippolyte: Mpe bakobatisa bana mike liboso. Mpe soki bakoki koyanola mpo na bango moko, tika bango báyanola. Kasi soki bakoki te, tiká baboti na bango báyanola to moto moko ya libota na bango. Mpe na nsima bakobatisa bato bakoli; mpe kosukisa basi. (Bokoko ya Bantoma 21.3-5) <http://www.orlutheran.com/html/baptevid.html> Ezali na ntina mingi [Na kosenga eyano, ata soki na moto mosusu na makambo oyo bazalaki bilenge mingi to oyo bazalaki na makoki te na

makanisi, esengaka mwa boyebi to kondima lisumu, mbuma na yango mpe mposa ya bolimbisi longola se soki batisimo ya bana mike ezalaki kaka molulu.]

Lolenge ya batisimo ya momesano mpo na bikeke ya yambo —ti ata na ekeke ya zomi na mibale —ezalaki kozindisama na mai. “Mpe na ntina ya libatizi, bóbatisa boye: Nsima ya koloba makambo oyo nyonso, bóbatisa na nkombo ya Tata, mpe ya Mwana, mpe ya Molimo Mosantu, na mai ya bomoi [mai oyo ezali kosopana to oyo ezali koningana mpe Mwana mpe Molimo Mosantu.

en.wikipedia.org/wiki/Aspersion oyo ezali na ntina mingi

Hippolyte atemelaki makasi ndenge oyo lingomba ezalaki kokola. Bokonzi ya Seko, F. W. Mattox lok. 203. Ezali na ntina te

Batata ya Bagreke

Irénée ya Lyons

Irénée, (abotami na ekeke ya 2; akufaki nsuka ya ekeke ya 2/ebandeli ya ekeke ya 3) azalaki episkopo ya LugdunumnaGaule, oyo ezali sikoyo Lyons ya mboka, .France. Makomi na ye ezalaki formatif na développement ya ebandeli ya Moklisto teoloji. Azalaki moto ya liboso oyo ayebani Moklisto oyo azali kosenga bolimbisi. Azalaki mpe moyekoli ya Polycarpe, oyo babengi polycarpe, oyo balobaki ete azalaki moyekoli ya Yoane Mosakoli ya Nsango Malamu. Ba Mobateli ya mpate ya Hermas (ekeke ya 2) ezalaki na lokumu mingi na lingomba ya liboso mpe kutu etalelamakiya makomina bamosusu ya bato ya liboso Batata ya lingomba, na ndakisa Irénée, oyo azali. Ekomamaki na Loma, na Greke. Mobateli ya mpate azalaki na bokonzi monene na ekeke ya mibale mpe ya misato.

Buku na ye oyo eyebani mingi, .*Contre ba hérésies* (c 180) atángaki ba hérésies mpe abundisaki yango. Irénée akomaki ete lolenge bobele moko mpo na baklisto mpo na kobatela bomoko ezalaki ya kondima na komikitisa nyonso bokonzi moko ya mateya —ba conseils épiscopales.^[2] [Bomoko na bokonzi na esika ya bomoko kati na Klisto.] Irénée nde moto ya liboso oyo apesaki likanisi ete bándima baevanzile nyonso minei lokola oyo ekomamaki na mikanda ya Biblia.

Mateya ya Irénée ya Lyons- Mpo ayaki kobikisa bato banso na nzela na ye moko -- banso, nalobi, baye na nzela na ye babotami lisusu na Nzambe -- bana mike, bana, bilenge, bilenge mibali, mpe mibange. (*Contre ba hérésies* II.22.4)

orlutheran.com/html/baptevid.html oyo ezali na ntina mingi

Clément ya Alexandrie

Clément ya Alexandrie (Titus Flavius Clemens) (c.150-211/216), azalaki mondimi ya liboso ya Lingomba ya Alexandrie oyo azalaki koleka nkombo, mpe moko ya balakisi na yango ya lokumu mingi. Asangisaki bonkoko ya filozofi ya Bagreke na mateya ya boklisto mpe apesaki motuyagnosis oyo ezali na kati.⁸ Akolisaki moklisto Lingomba ya Platonisme.^[2] Concept central ezali ya...*Théorie ya ba Formes*. Ekelamu bobele moko ya solo etongami likoló na mitindo, mitindo ya seko, oyo ebongwanaka te, ya kokoka, oyo biloko ya sikisiki ya mayoki ezali bakopi ya kokoka te. Mmakanisi nyonso ya Platon ezali sikawa biloko ya libela ya boklisto ya

⁸Tala na thebiblewayonline.com - Gnosticisme.

Katolike/Protestant. Kolingabapakanobazalaki na yango liboso na bango, baklisto basosolaki yangoBa formes ya PlatonndengeNzambe' ya makanisi. wikipedia.org/wiki/Clément_ya_Alexandrie mpe wiki/Platonisme

Lingomba ya Gnosticisme(Greke: gnōsis, .boyebi) bato bazali bonzambemilimoekangami na amokili ya biloko ya mosuniekelamaki na nzambe moko ya kozanga kokoka, ... baYa Abrahama nzambe, mpe ekeseni na eloko oyo eleki, oyo elobelami na maloba mingi.

en.wikipedia.org/wiki/Lingomba_ya_ba_gnosticisme

Lingomba ya Gnosticimeesalelamaki mpo na mangomba ndenge na ndenge ya boklisto ya liboso oyo ezalaki koloba ete eyebi ya moto ye moko ya semba koleka Evanzile to ya ebongiseli ya Lingomba. etymonline.com/index.php?l=g&p=7

Etape ya boklisto ya Gnostique oyo ebimaki na ekeke ya mibale ezalaki kosalela marque na yango moko ya elitiste ya onlyisme, koloba ete Yesu alekisaki Boyebi "ya sekele" elongo na bayekoli mosusu, mingimingiMaria Magadalenampe Thomas. Balobaki ete lobiko eyaka bobele na nzela ya bobandi mosala —ntango mosusu esengaka milulu ya kokamwa.

peculiarpress.com/ekkklesia/archive/Ekklesia67.htm

Origène ya Alexandrie

Origène, to Origène Adamantius (sok185. Ezali na ntina te- c254. Ezali na ntina te) ezalaki anmoklisto ya libosonganga mayele mpemoto ya teoloji. Engebene bonkókó, azalaki motoMoto ya Ezipito^[5] oyo azalaki koteya na Alexandrie, kosekwisa Eteyelo ya Catéchétique, epai Clément ateyaki. Na ebandeli, tata-mokonzi ya Alexandrie asungaki Origène kasi na nsima abenganaki ye mpo azwaki makuli kozanga ndingisa ya tata-mokonzi. Akendeki kofanda esika mosusu na...Césarea Maritimampe akufaki kuna^[6] nsima ya konyokolama na ntango ya minyoko.

Kosaleláká boyebi na ye ya Liebele, abimisaki oyo esembolamakiSeptante.^[2] Akomaki bandimbola na mikanda nyonso ya Biblia.^[2] Na buku Peri Archon (Mibeko ya liboso), alobelaki ndimbola ya liboso ya filozofi ya mateya ya boklisto.^[2] Alimbolaki makomi na ndenge ya elilingi mpe amimonisaki ete azali moto ya Stoike, moto ya Néo-Pythagore, mpe moto ya Platon.^[2] KolingaPlotinus, oyo azali, akomaki ete molimo elekaka na bitape oyo elandana liboso ya kokóma moto lokola moto mpe nsima ya liwa, mpe nsukansuka ekómaka epai ya Nzambe.^[2] Akanisaki ata bademo bazali kosangana lisusu na Nzambe. Mpo na Origène, Nzambe azalaki bongo teYahwehkasi baEtinda ya Liboso, mpeKlisto, yaBa logos ya ba logos, azalaki na nse na ye.^[2] Makanisi na ye ya structure hiérarchique na...Bosato, bozali ya ntango moke ya biloko, "bozali ya milimo liboso ya kokamwa," mpe "bozongisi ya nsomo oyo elandi na yango" esakolamakianathema ya motona ekeke ya 6.^{[7].}^[8]

en.wikipedia.org/wiki/Origène

Mateya ya Origène: Nazwaka libaku oyo mpo na kolobela likambo moko oyo bandeko na biso batunaka mbala mingi. Bana mike babatisami mpo na bolimbisi ya masumu. Ya mitindo nini? To ntango nini basalaki masumu? Kasi lokola "Moto moko te alongolami na mbeba," moto alongolaka

litano na libombami ya batisimo. Mpo na ntina yango, bana mike bazwaka batisimo. Mpo ete "Soki abotami na mai mpe na Molimo te, akoki kokota na bokonzi ya lola te." (Lisungi na Luka 14:5).

orlutheran.com/html/baptevid.html oyo ezali na ntina mingi

Anthony Monene

Anthony(c 251 – 356 ayebani mpe lokola Tata ya Basango Nyonso) azalaki yaEzipito, mokambi moko ya lokumu kati na...Ba Tata ya Esobe. Azali kosepela na mangomba mingi na oyo ya yemikolo ya bafeti: 1 .17 Yanualina kati yaLingomba ya Ortodokse ya Estimpe mangomba ya Mpótó; mpeTobi22, (Mokolo ya 30 Yanuali) na kati yaLingomba ya Ortodokse ya Coptempe baLingomba ya Katolike ya Copte. [Mokopte- A ya nordBato ya Afro-Asiatiquemonoko oyo balobaka naEzipitotii ata na ekeke ya zomi na nsambo.]

wikipedia.org/wiki/Anthony_monene

Batata ya Latin

Tertullien, oyo azali

Quintus Septimius Florens Tertullianus (c 160 - c 225), oyo abongwanaki na boklisto liboso ya 197, azalaki mokomi ya misala mingi ya kosenga bolimbisi, ya teoloji, ya ntembe mpe ya ascète.^[13] Azalaki mwana ya mokonzi moko ya basoda ya Loma. Balobeli ye lokola “tata ya boklisto ya Latin.”

wikipedia.org/wiki/Tertullien#kotanga_note-2

(Ekonomou, 2007, lok. 22) .

Tertullien apamelaki mateya ya boklisto oyo azalaki kotalelamopengwi, kasi na nsima na bomoi bazwaki makanisi oyo bango moko bakómaki kotalelama lokola bapengwi. Akomaki mikanda misato na Greke mpe azalaki mokomi monene ya liboso ya...LatinBoklisto, boye ntango mosusu eyebani lokola "Tata ya Lingomba ya Latin."^[14] Emonani ete azalaki avoka na Loma.^[15] Balobaka ete akotisaki liloba ya Latin "trinitas" na oyo etali Bonzambe (Bosato) na maloba ya boklisto^[16] (kasiTeophile ya Antiokia(c115 - c183) asi akomaki na ntina ya "Bosato, ya Nzambe, mpe ya Liloba na Ye, mpe bwanya na Ye", oyo ekokani kasi ekokani te na maloba ya Bosato),^[17] mpe lisusu mbala mosusu formule "Bato misato, Substance moko" lokola Latin "tres."*Personae oyo ezali na kati, .una Substantia oyo ezali na kati* (ye moko uta naKoine na monoko ya Greki"treis."*Ba hypostases oyo ezali, .Bato ya Homoousios*"), mpe lisusu maloba "vetus testamentum" (Kondimana ya Kala) mpe "novum testamentum" (Kondimana ya Sika).

Na oyo ya ye*Apologeticus*, oyo ezali na mokanda, azalaki mokomi ya liboso ya Latin oyo akokisaki boklisto lokola “vera religio” [lingomba ya solo], mpe na ndenge ya ebongiseli akitisaki lingomba ya kala ya bokonzi ya Loma mpe mangomba mosusu oyo endimami na esika ya “biyambayamba” mpamba.Emonani ete kosalela na ye “mobeko ya kondima” esalelamaki na Tertullien na formule moko ekeseni ya mateya [(De praescriptione, xiii).] Lokola bokóli ya formalisme mpe sakramentalisme, milulu oyo ebongisami ekómaki kotalelama lokola oyo ezali na ntina mingi mpo na kopusana penepene na moto epai ya Nzambe. Oyo elobamaki, mpe lolenge nini elobamaki; nini esalemaki, mpe lolenge nini esalemaki ... mpe ntango nini mpe wapi mpe na nani ... nyonso ezwaki ntina monene, na bopengwi nyonso ata moke ememaki mpamela penepene ya mbala moko uta na “nguya ya lingomba oyo ezali.” Wikipedia.org/wiki/Tertullian [Ndakisa

moko ezali tye fraze “na nkombo ya Yesu” .⁹esalelamaki na nsuka ya mabondeli mingi emonani ete ebandaki kosalelama bikeke mingi nsima wana lingomba esalemaki na koya ya milulu oyo etambwisami na mibeko.] en.wikipedia.org/wiki/Batata_ya_Eklezia

Tertullien ná Hippolyte bazalaki “bobebe mibali mibale ya lokumu oyo batemelaki nguya ya episkopo ya Loma oyo ezalaki se kobakisama. Bokonzi ya Seko, F. W. Mattox lok. 203. Ezali na ntina te

Na nsima na bomoi na ye, Tertullian akotaki na...Bato ya Montaniste, .[bimoniseli ya kokamba uta na Molimo Mosantu, mpo na koloba lokola maloba ya monoko ya bonzambe mpe ya koloba na bimonaneli ya esengo mingi].lingomba moko ya lipengwi oyo esepelisaki ye na makambo na ye ya makasimakasi.^[13].

en.wikipedia.org/wiki/Batata_ya_Eklezia

Tertullien, oyo azaliazwaki likanisi [na ntina na makomi] ete “oyo epesami nzela na bonsomi te epekisami.” Na maloba mosusu, soki Makomami Mosantu ezali mpenza nyee mpo na likambo moko, boye oyo ezali mpenza nyee, mobimba mpe mpenza epekisami mpo na yango. Nzokande, bato mosusu ya ntango na ye basakolaki kaka na elikya nyonso ete, “likambo oyo epekisami te epesami nzela na bonsomi.” Na yango, likanisi oyo ekeseni ezalaki: soki Nzambe alobaki eloko moko te mpo na yango, boye asengeli kozala na eloko moko te oyo ezali kotemela yango. Na bongo, esengeli kopesamela nzela na bato na Ye. ... [Koleka mibu nkoto nsima] Luther mpe Zwingli mpe bapesaki kilo na likambo oyo. Oyo ya nsuka alobaki ete eloko nyonso oyo "epesameli mitindo te to oyo eteyami te na Kondimana ya Sika esengeli koboya kozanga kondima," nzokande Luther asimlaki likanisi oyo ekeseni -- "Oyo ezali kotelemela Makomami te ezali mpo na Makomi mpe Makomami mpo na yango." ... Kasi silence ya solo ya biblia¹⁰(esika Nzambe alobaki solo ELOKO TE na lolenge moko to mosusu mpo na likambo moko) ezali epekisi te mpe epesaka nzela te.

BA REFLECTIONS na [Al Maxey, oyo azali na mbula 19](#) Nimeró #401, 2019.30 yúni 2009 uta na wikisource.org/wiki/

[AnteNicene_Pathers/Volume_III/Basengi](#)

[bolimbisi/Chaplet,_to_De_Corona/Chapitre_II](#)

Mateya mpe Mimeseno mosusu ya Tertullien

Bokonzi ya Kondima- Ekoki koloba ete Tertullien azali ntango nyonso kosalela liloba oyo, mpe na nzela na yango elingi koloba sikawa bonkoko ya bokonzi oyo epesamaki na Lingomba, sikawa Makomami yango moko, mpe, mbala mosusu, formule ya mateya ya sikisiki. Atako apesi esika moko te liste ya mikanda ya Makomami, akaboli yango na biteni mibale mpe abengi yango instrumentum mpe testamentum. en.wikipedia.org/wiki/Tertullien
oyo azali na likambo ya koloba te

Pene na mibu 1200 kino 1300 na nsima mpo na mbongwana yango Likita ya Trente (1545 – 1563) oyo ebengamaki na Pápa Paul III ezwaki ekateli ete “mimeseno oyo mayangani mpe batata ya lingomba emonisaki ezalaki bokonzi oyo ekokani na oyo ya Makomami.” Bokonzi ya Seko, F. W. Mattox, lok. 291. Ezali na ntina te

⁹Tala na thebiblewayonline.com - Na Kombo ya Yesu

¹⁰Tala thebiblewayonline.com - Silence ya Makomi.

Bato ya pitempeBato oyo babomaka batoesengeli ata moke te kondimama na lingomba na ata likambo moko boye. Na de pudicitia, Tertullien azali kokweisa PápaCallixtus I, oyo azali na mbula 19mpo na kopesa nzela na bato ya ndenge wana bákota ntango bamonisi ete babongoli motema.

en.wikipedia.org/wiki/Tertullien_oyo_azali_na_likambo_ya_koloba_te

Cyprien ya Carthage

Cyprien (Thascius Caecilius Cyprianus) azalaki episkopoya Carthage na engumbampe na ebandeli moko ya ntina Moklistomokomi. Abotamaki mbala mosusu na ebandeli ya ekeke ya 3 na Afrika ya Nördi, mbala mosusu na Carthage, epai azwaki buku moko ya kala mpenza (bapakano) mateya. Nsima ya kokóma moklisto, akomaki episkopó (249) mpe nsukansuka akufaki amartiru (Mokolo ya 14 Setembe, .258. Ezali na ntina te) na engumba Carthage.

Mateya ya Cyprien

Mpo na oyo etali likambo ya bana mike: Yo [Fidus] olobaki ete basengeli te kobatisama na mokolo ya mibale to ya misato nsima ya kobotama na bango, ete esengeli kotalela mobeko ya kala ya kokatama ngenga, mpe ete okanisaki te ete moto asengeli kobatisama mpe kosantisama na mokolo ya mwambe nsima ya kobotama na ye. Na conseil na biso emonanaki na biso mosika ndenge mosusu. Moto moko te andimaki cours oyo okanisaki esengeli ezwama. Kasi, biso banso tosambisaka ete mawa mpe ngolu ya Nzambe esengeli koboya moto moko te oyo abotami (Mikanda 64:2 [253 T.B.]).
Ricklobs.blogspot.com/2009/03/batata-ya-lingomba-na-batisimo-ya-bebe.html

Ambroise, oyo azali

Ambroise (337/340 – 397) azalaki Gouverneur ya Aemilia-Liguria na nord ya Italie. Na mobu 374 episkopó ya Milan, Auxentius, moto moko ya Arian, akufaki, mpe bato ya Arian batyaki ntembe nakolandana ya kolandana. Ambroise akendaki na lingomba esika maponami masengelaki kosalema, mpo na kopekisa mobulu, oyo ezalaki probable. Discours na ye ekatanaki na appel "Ambrose, episkopo!" Na ebandeli aboyaki na makasi biro, oyo amibongisaki ata moke te mpo na yango lokola azwaki batisimo te mpe azwaki formasyo ya momeseno teteolojikasi, ntango azwaki mokanda uta na Amperere oyo ezalaki kokumisa bolongobani ya Loma oyo eponaki bato oyo emonani ete babongi na bisika ya bulée, na boumeli ya pɔsɔ moko abatisamaki, azwaki makuli mpe atyamaki na ndenge esengeli lokola episkopó ya Milan.

Ambroise azali kotángama na Lingomba ya Katolike lokola moko ya bato minei ya ebandeliminganga ya Eklezia. Basusu bazalaki Santu Augustin, Santu Jérôme, mpe Pápa Grégoire I. Emonani ete teoloji ya Ambrose ezwaki bopusi mingi na oyo ya Origène.

Asalelaki boyebi yango lokola mosakoli, atyaki makanisi na ye mingimingi na ndimbola ya Kondimana ya Kala, mpe makoki na ye ya kolobaloba ekamwisaki ye Augustin ya Hippo, mokitani na ye na elimo, oyo mobongoli na ye esalisamaki na oyo ya Ambroise mateya ya mateya.

Augustin, oyo azali

Augustin (354 – 430) azwaki formasyo mpo na kozala molakisi mpe filozofe. Botangi na ye ezalaki bobele pene na bakomi ya Latin. Azalaki kosepela mingi na Cicero mpe atyaki ye na esika ya liboso ya bakomi mosusu nyonso ya kala.

Na bambula na ye ya liboso amonaki ete mateya ya Manichean, [makonzi mibale ya seko, moko ya pole na nse ya Nzambe mpe mosusu ya molili na nse ya demo] ekokani mingi na oyo ya Gnosticisme.

Nsima ya mbula soki mwambe akabwanaki na etuluku yango mpe akendaki na Néo-platonisme [kozanga bolamu ezali liziba ya mabe (privatio boni ya bato), mpe ete kozanga wana ya bolamu euti na lisumu ya bato]. Ntango azalaki na mbula soki 27 akómaki “moklisto” kasi eutaki mpenza te na boyekoli ya Biblia. Kasi, ntango azalaki kokóma mokóló, azalaki kokende na ngámbo ya Biblia mpe kolongwa na filozofi. Mbala mingi, bazalaki kosangisa yango komema makambo oyo ezalaki na boyokani te.

Lingomba

ya Calvin ya “Ism,” REW

Mwa Makanisi mpe bindimeli ya Augustin

1. Ndimbola ya mabe
Nzambe azali ya seko mpe akoki kobongwana te. Azali bolamu ya nsuka. Mouvement nionso ewutaka na Nzambe eza mabe. Kaka ngolu ya Nzambe nde ekoki kobatela bato na masumu. Kopona yo moko na esika ya Nzambe ezali ntina ya lisumu.
2. Origine ya Mabe
“Mpo na nini mabe esengeli kozala kati na molóngó oyo ekelamá na eloko mpamba na Ekelamu oyo azali malamú mpe na nguya nyonso?” (McGiffert, Lisolo ya makanisi ya boklisto, 1933, lok.89). Mabe ezali ezaleli ya biloko nyonso oyo bizalisami ya kokweya lisusu na bozangi oyo eutaki. Nzambe azalaki na mokumba ya lisumu te kasi apesaki nzela na yango.
3. Origine ya Lisumu (Depravit   h  rit  e totale) .
Atako Augustin andimaki te ete Nzambe nde asali lisumu, andimaki bonk  k   mpe mateya ya Lisumu ya Lingomba ya Katolike.
4. Bonsomi ya kopona
Moto azwaki libula epai ya Adama ezaleli ya kobeba mpe yango ekomaki elendiseli ya kosala masumu. Bato bapesameli bonsomi ya kopona kasi akokaki te kopona Nzambe mpe kozala na bomoi mpo na ye kozanga lialisi to ngolu ya bonzambe.
5. Mosala ya Liboso ya Ngolu
Kondima ezali likabo ya bonzambe mpe moto moko te akoki kondima Nzambe longola se soki apusami na yango na ngolu na Ye. Makabo yango epesami kozanga kotalela makoki ya bomoto ezala ya solo to oyo ekanisamaki liboso.
6. Ngolu oyo ekoki kopekisa te
Baoyo Nzambe alingi kobikisa bango bakoki te kopekisa Ye asala bongo ata soki alingi.
7. Bokonzi ya Nzambe
Nzambe azali mpenza oyo aleki bato nyonso. Volont   na ye ezali volont   seule ya solo. D  stination pr  vue
Bato mosusu babongisami liboso mpo na lobiko mpe basusu mpo na etumbu, oyo euti mpenza na mokano ya sekele ya Nzambe oyo ekoki kososolama te.
8. Bobateli ya Basantu
Nzambe apesaka baponami likabo ya kobatela mpo ete bakoka koyika mpiko kino na nsuka. Yango wana, moko te kati na baponami akoki kokweya mpe kobunga.
9. Motango ya baponami oyo etiamaki

Motango ya baponami mobongwani te mpe ezali ndenge moko na motango ya baanzelu oyo bakweyaki. Kondima yango etongamaki likolô na Emoniseli 3:11 “Kangá makasi oyo ozali na yango, noki te moto mosusu azwa motole na yo.”

“isms” Lingomba ya

Calvin, REW, nkasa 4 – 7

“Batata ya Lingomba” Molongo ya ntango

100 200 300 400 476. Ezali na ba mbongo te

Kondimana ya Sika ekomami na 95

Clément ??-101

1er Bakolinti bayebaki

Ignatious 35-110. Ezali na ntina mingi

Basakramentu ekotisama

Polycarpe 69-155

Ayebaki Matai ná Malako

Justin 100-165 na mokanda

Hippolyte na mobu 170-236

Elobeli batisimo ya bana mike

Irénée Ekeke ya 2-3

Mikanda mingi ya Biblia eyebanaki & batisimo ya bana mike elobelamaki

Clément 150-211

Tertullien na mobu 160-225

Origène 185-284 na mokanda

Mikanda nyonso endimami longola kaka 4 [Yakobo, .2 Petelompe2. Ezali na ntina mingi& .3 Yoane].

Anthony ya Ezipito 251-356

Cyprien???-258

Likita ya Nicée 325

Lingomba ya Leta ya Loma esalemaki

Ambroise 337-370 na mokanda

Augustin 345-430

-----Kokweya ya Bokonzi ya Loma ya Westi---476

Mokapo 3

Lingomba ya Gnosticisme

Banda kala, bato bazali kotyana ntembe mpo na ebandeli ya Lingomba ya Gnostic mpe tii lelo oyo bato bazali kolukaluka mingi. Atako kala Gnosticisme ezalaki kotalelama mingimingi lokola kobebisama ya boklisto, sikawa emonani polele ete bilembo ya liboso ya bibongiseli ya Gnostique ekoki kososolama mwa bikeke liboso ya Eleko ya boklisto. catholic.org/encyclopédie/botali.php?id=5209

Emonani ete bindimeli mosusu oyo ezali na boyokani na Gnosticisme euti na Lingomba ya Zoroastre oyo etángamaki “kati na ekeke ya 18 mpe ya 10 L.T.B..” Kasi “Bakomi mosusu ya kala bapesaka mpe “date” ya masapo oyo ekokani na soki 6000 L.T.B. [el.](http://el.wikipedia.org/wiki/Zoroaster)” wikipedia.org/wiki/Zoroaster, oyo ezali na ntina mingi

Platon azalaki na bomoi kobanda 428-348 liboso ya ntango na biso. Mikanda mingi ya istware mpe ba encyclopédie epesaka lokumu na Socrate, Platon, mpe Aristote mpo bazalaki bato oyo bazalaki na bopusi mingi na lisolo ya mikili ya Mpótó. Makanisi na bango ya filozofi eutaki na bilombe minene ya masapo ya Homère. Yango ememaki na mokano ya suka ya filozofi ya excellence oyo ememaki na ba structures

sociales ndenge na ndenge ya vie grecque. Ya solo, Platon azalaki moto ya lokumu ya bomoi ya bato. Yango ezalaki eteni ya ntina ya lisungi na ye ya nguya koleka na makanisi ya losambo, boyokani ya bato mibale. Platon ateyaki ete moto azali na biteni mibale, "molimo" mpe "mosuni". Ateyaki ete kaka molimo nde ezalaki malamumu mpe malamumu nde bato nyonso balukaka. Mosuni ezalaki mabe mpe ekokaki kosala bolamumu te. [Dualisme oyo ya moto (elingi koloba, molimo mpe nzoto ekabwani) ezali eteni ya bindimeli ya Gnostique ndenge tokomona yango awa na nse]. etape ya zamba.org/Gkhebcia/index.html

Brad Scott na bavere ya The Greek Mind The Hebrew Mind akomaki ete "Na ntango ya Yesu mpe ya Paulo ezalaki na bituluku mingi ya kokanisa oyo ekokwea na nse ya bendele ya Gnosticisme. Ba nihilistes mpe ba libertines bakozala mibale kati na yango. Bituluku yango mibale ekozala mpe na classification lokola ba antinomians to 'contre la loi' [okeseni na legalisme]. Oyo ekozala ndimbola lokola eyebani mingi na Lingelesi. Nzokande, na monoko ya Liebele liloba mpo na 'anti' ezali tachat, oyo elimboli 'na esika ya' to 'na esika ya' Omoni, moto moko te azali mpenza kotelemela mibeko, bawanganaka kaka mibeko ya NZAMBE mpe batyelaka mibeko mosusu na esika na yango Lisanga nyonso, ya monene to ya mike, ezali na mibeko mosusu.

Uta bokoli ya Gnosticisme, nandimi ete 'lingomba' ekosamaki na teoloji mpo na kondima ete bonsomi ezali bonsomi na mibeko. Lolenge se moko oyo moto akoki koloba ete azali 'moklisto' mpe kosimba teoloji oyo ezali ya kosala allegorize to spiritualisation ya makomi. Kosala allegorisation [ya solo te kaka ya elilingi]. ebimaki na ba gnostiques ya liboso, mpe gnosticisme ezali makanisi ya Bagreke na ndenge ya malamumu koleka.

Bongo, Gnosticisme ezali nini? Na liloba na liloba liloba gnosis, liloba ya Greke, elimboli 'boyebi'. Lolenge wana ya kokanisa ezalaki mpe lingomba ya losambo na ntango ya Yesu. Kasi, oyo ebongi mpenza ezali lolenge ya kokanisa. Remarquer nalobaki EZALI lolenge ya kokanisa, te EZALAKI lolenge ya kokanisa. Moyen ya kolimbola liloba oyo na mwa bafraze ezali te, yango wana tokolimbola yango tango tokokende. Likanisi mobimba ya gnosticisme esanganaka na filozofi mobimba ya psyche to molimo mosantu, mpe nzoto mabe mpe mokili ya mosuni. Ezali na ba diplômés, soki olingi, ya philosophie oyo. Mingi ya makambo oyo eteyamaka na boklisto ya mikolo na biso ezali mpenza mpembe soki tokokanisi yango na bato mosusu oyo balekisaka ndelo lokola Simon, Saturnin, Cerinthus, Valentin, to ata Marcion. Soki obandi na liteya moko ya moke, oyo eyokani te na Makomami, eumelaka te ememaka na liteya moko monene. Mingi kati na mibali yango (pene na ekeke ya 1-2 T.B.) basukisaki ete Yesu azalaki moto te, kasi elimo ya Masiya. Mpo na nini? Pamba te "nzambe" alingaki kozala na nzoto ya mabe te puisque mosuni ezali na nature mabe. Marcion ateyaki ete nzoto ya Yesu ezalaki 'phantom'. Batata mingi ya lingomba ya liboso batelemaki mpo na kotemela liteya yango mpo na mwa ntango, longola kaka Clément mpe Origène, oyo bazalaki koyokela liteya yango mawa. Likambo ya moboko mpo na bibongiseli oyo ezali polele ete gnostique ezali bongo dualisme, oyo ezali kotemela Nzambe oyo aleki bato nyonso [nzambe oyo azangi ndelo]. mpe demiurge moko ya kozanga koyeba. (Oyo ezalaki caricature ya NZAMBE). Na ba systèmes mosusu, création ya mokili ewutaki na présomption ya mayele (Sophia).

Bikelamu ya mosuni, ata mpe nzoto, etalelama lokola mabe oyo euti na yango. Nzokande, miinda ya bonzambe ekangamaki na nzoto ya bato mosusu oyo bazali na mopepe to ya elimo, oyo bayebaki te ebandeli na bango ya likoló. Nzambe oyo aleki to demiurge atindaki mosikoli (Klisto), oyo amemelaki bango lobiko na lolenge ya gnose to boyebi ya sekele. Mpo na ba gnostiques, lobiko etalelaki kondima to misala te kasi ezalaki nde koyeba bomoto ya moto, yango wana ezalaki na komipesa mingi na bizaleli ya mbindo. Mibeko ezalaki te mpo na nzoto uta logos to boyebi ya nsuka ezalaki kosepela te na biloko ya mosuni to ya mosuni. Yango elimbolaki mpe ete libala etalelama mpe na kotyola, mpamba te kobota etalelaki nzoto. Ekelamu moko ya "unisex" esimbamaki na limemya ya elikya. Likambo ya ntina ya

Gnosticisme ezali bozali ya 'mokili mosusu'. Malongi mingi ya Kondimana ya Sika esalelami mpo na kosunga likanisi oyo oyo tokotia lisusu na contexte sima. Gnosticisme, na kotalela lisolo ya bato, ezali kaka bokóli ya mayele ya makanisi ya Bagreke to ya Bagreke. Philosophie wana, bikeke mingi na nsima, ememaki na ebongiseli ya basango mpe nsukansuka na ebongiseli ya Pápa mpe.

Makanisi ya Greke/gnostique ya 'kozala na kati' eyokani kaka mosantu, malamau, mpe ya makomi. Probleme ezali oyo. Makanisi na biso mpe nzoto na biso ekelami na NZAMBE mpe ezali na bamposa mpe bamposa ya bomoto. Bamposa mpe bamposa wana ezali kozelama na Mozalisi na biso, yango wana Azali na mibeko mpo na makanisi mpe nzoto. Soki teoloji na biso eboyi mibeko oyo (ntina ezali mpenza na ntina te), makanisi mpe nzoto na biso ekosepelisa yango na lolenge mosusu. Yango wana na teoloji mingi ya boklisto mibeko ya YHVH ezwami na esika ya 'mobeko ya Klisto' esika Molimo ezali. Nzambe, oyo afandaka na makambo ya transmudane, asepelaka kaka na makambo ya elimo mpe aseveli te na mitungisi ya mokili.

Mpo na makanisi ya Bagreke ezalaki na makambo ndenge na ndenge mingi oyo esengelaki komonana na boye ete Nzambe akokaki kozala kaka moko te. Yango wana ekokaki kozala kaka na mbongwana mpe bokeseni mingi na bizaleli malamau mpe bizaleli malamau lokola. Ezalaki na malako ya moboko te mpo na bizaleli malamau. Bizaleli ebongwanaki ntango ntango ezalaki kobongwana[ethique ya situation ya lelo]., mpe filozofe mokomoko azalaki na ntina mingi to moke te koleka oyo ya nsuka. Mateya ya boklisto uta na ekeke ya liboso eteyaki ete ezali bobele na Elohiym (Nzambe), nzokande, mingi ya teoloji ya boklisto ezali koteka likanisi wana ya mayele na ntina na Elohiym (Nzambe). Bayekoli ya liboso, bango nyonso Bayuda, batikalaki sembo na makambo nyonso epai ya Sh'ma[liteya ya ntina mingi ya Lingomba ya Bayuda "Yoká, Ee Yisalaale: Nkolo Nzambe na biso, Nkolo azali moko" Deteronome 6:4].Mateya nyonso oyo ezali na mokanda ya Misala etatolaki likambo yango. Na katikati ya ekeke ya mibale lingomba ezalaki koyangela bato ya bikólo mosusu, mpe makanisi ya bapakano ebandaki kokota na ndenge ya bomoto na makanisi ya Bagreke.

Ezali na makambo mingi ya lolenge ya Elohiym (Nzambe) oyo ekeseni na makanisi wana mibale ya mimeseno oyo ekeseni. Mibale ya ntina mingi na oyo etali mateya ya makomi ezwami na bomoko na Ye mpe kozanga kobongwana na Ye. Na makanisi ya Baebele, bomoto na Ye ekangami makasi na mitindo mpe malako na Ye. Mangomba mingi ekoki 'koyambola' ete Azali moko mpe abongwanaka te, kasi batekaka koyambola yango na mateya. Yango ezali bongo mpamba te makanisi ya Bagreke ekotisami na makanisi na biso moko, mpe bobele koyambola bindimeli oyo etali Elohiym (Nzambe) ezali mpenza kozanga elembo. Kondima makambo etali Elohiym (Nzambe) ezali ndenge moko te na kondima Elohiym (Nzambe).

LOSAMBO

Losambo ezali na ntina mpenza ya mimeseno ya Bagreke. Ba colosseums minene mingi etongamaki mpo na koyamba ebele ya basambeli oyo bayanganaki mpo na kosambela bikeko mpe kokumisa banzambe[mpo bakoka kokende kosambela]. Bakanisaki ete mayangani yango esepelisaka banzambe mpe etindaka bango básepela na bato. Banzambe ndenge na ndenge bazalaki kosambela mpo na bantina ekeseni na ndenge nzambe mokomoko azalaki kopumbwapumbwa likoló ya eteni ekeseni ya mokili. Bazalaki koyemba banzembo, bazalaki kobeta bibeteli, mpe kobina bolumbu ezalaki komonana mingi. Koyemba nzembo, kobeta mpe kobina na banzambe ezalaki kosambela, mpe losambo yango nde esangisaki bato. Misala ya kosangisa nzoto mibali na mibali ezalaki mpenza mingi mpo nzoto ezali na ntina te mpo na banzambe. Ezalaki ezalela ya makanisi nde banzambe bazalaki kosepela na yango. Nzokande, Bastoiki bakozala na boyokani ata moke te na mosala ya ndenge wana. Losambo epai na bango ezalaki mpe ezalela ya makanisi; nzokande, ezalela ya makanisi oyo ebongi elongwaka te na bisengo oyo ezali koningana ya nzoto. Likanisi ya Bagreke ya losambo, (proskuneo), ezalaki komonana lokola likambo moko

ya sikisiki ya limemya to ya kopesa lokumu. Losambo ya mikolo na biso emonanaka mpe na makanisi ya Bagreke. Tosambelaka mokolo ya lomingo na ntongo. Ba équipes ya masanzoli mpe ya losambo ezali kolinga mingi lelo, lokola ba oyo bakambi na ngonga ya losambo ya ntongo ya mokolo ya lomingo. Masanzoli emonanaka lokola ya esengo na tempo ya mbangu mpe losambo ezali ntango tempo ekitisami mpe adoration ya monene mingi elakisami. Ntango mitungisi ya poso na poso, ya mokili, eleki na zingazinga na yango, nsima Masanzoli mpe Losambo ebandi lisusu na mokolo ya eyenga na ntongo elandi.

BILOKO YA MOLIMO

Mpo na makanisi ya Bagreke, elimo ya solo ezali "ya mokili mosusu". Ezwami na kofanda libanda ya mokili oyo mpe filozofi oyo ekoki mpe ememaka na lolenge nyonso ya mateya ya "Eleko ya Sika" mpe mangomba oyo etali yango bakisa mpe boklisto ya mikolo oyo. Banzambe bazalaki kofanda libanda ya mokili oyo mpe bongo moto ya solo ya molimo azalaki kofanda libanda ya mitungisi ya mokili oyo lokola. Kowangana mayoki ya nzoto mpe ya kokweisa ezalaki eteni ya filozofi yango. Kokanisa malamumu mpe makanisi ya malamumu ezalaki bilembo ya moto ya elimo. Kaka bato oyo batángá mpenza (bazwi) nde bakokaki kozwa elimo ya solosolo, mpamba te babola basengelaki kokokisa bamposa ya mokili, ya mokolo na mokolo. Bazalaki bato oyo bazalaki kotimola mabulu, babateli, basali bilanga, mpe ya solo basali-mabaya.

Kosambela ezalaki likambo oyo osalaka na makanisi mpe esengelaki te komonisa elakiseli. Kowangana moto ye moko ezalaki mpenza ya molimo, mpo ete oyo ya nzoto ezalaki mabe. Soki moto akoti noki na bisika ya likoló, ekozala malamumu koleka. Yango wana komiboma ezalaki likambo ya lokumu mingi na makanisi ya Bagreke. Makomami nyonso oyo elobelaki kozala mwana-mboka ya likoló ezalaki komonana lokola oyo ezali kotombola bomoi wana ya mokili mosusu. Libala ezalaki komonana lokola ya mokili oyo mpe bazalaki kokima yango. Koboya misuni mpe bilei mosusu etombolamaki mpe lokola kozwa libiangi ya likolo na bilembo ya sika. Lokola logos ezalaki kotalelana lokola makanisi ya makanisi, kotya makanisi na makanisi malamumu ezalaki kozala "na molimo".

Bazalaki mpe kotyola mayoki na makanisi ya Bagnostique. Komonisa mayoki ezalaki komonisa bolembu mpe kozanga kokola na elimo. Tango émotion ezalaki stoïque mpe nzoto ewanganaki alors initié ezalaki virement spirituel. Bato mingi ya liboso oyo babandaki makanisi ya gnostique balapaki ndai ete bakofanda monko, mpamba te ezalaki na likambo moko te oyo moto ya elimo ya solosolo akokaki koloba. Ba initiés ya liboso bazalaki kofanda elongo mosika na bato 'basusu' mpo na mwa ntango mpo na kotya makanisi na bango na makanisi na bango. Ntango bazongaki bazalaki bato ya solo ya molimo oyo bakokaki kaka kosolola na logos [kotanga, koyebisa, koloba, koloba, kokanisa, mokano ya kati oyo ezalaki na nsé ya mosala ya koloba]. Yango ememaki na esika monene oyo etyamaki kati na bakonzi ya mangomba mpe bato ya lingomba. Ekoki mpenza kozala ete Yesu alobelaki likanisi yango ntango apamelaki Banikolaita. Mibali wana bakozwa ndai ya célibat mpo na bomoi na bango mobimba, lokola babalanaki na Nkolo (mwasi ya libala se moko ya solo).

LOBIKI

Lobiko ezali makanisi ya malamumu mpe ya kondima na lolenge na yango. 'Kondima' ezali koyeba makambo oyo ebongi. Boyebi yango eutaka kaka na banzambe. Lobiko ezali likambo ya bindimeli mpe boyebi ya malamumu na ntina ya banzambe. Na makanisi ya ba gnostiques, likanisi ya 'bafungola' elobelami na ndenge ya bonsomi mpenza. Maloba ya makomi lokola, 'kondima', 'koyeba' to 'koyeba', 'liloba' to 'maloba', 'bafungola' mpe 'baporte', 'koyambola' mpe 'kondima', nyonso ekangami na boyebi oyo ya esotérique oyo banzambe bapesi. Maloba maye mapesamaki na pete na mateya ya Kondimana ya Sika. Tango Yesu alobaki "Ngai nazali porte... Nazali mobateli malamumu... Nazali mwinda ya mokili... Nazali nzela, bosolo, mpe bomoyi...", oyo basosolaki mpo na kolobela logos to ba nous bakiti uta na lola mpo na kokabola boyebi to gnosis oyo. Ayaki komema 'bafungola' ya lobiko. Tika nakundolisa bino ete na makanisi ya Greke

logos ezalaki makanisi ya lisanga to nous ya banzambe. Mpo molimo ezala destiné na lola esengeli 'kondima' ba propositions mosusu oyo etali logos. 'Lingomba' ya liboso etikalaki mpenza 'ya Liebele' mpo na bikeke mibale ya liboso mpe yango wana ezali na mokanda moko te oyo emonisi ete 'bandimi' esalemaki. Bondimi yango eyaka sima tango lingomba ezali koyangela na bapakano mpe ba 'bandimi ya Bayuda' babenganami na Bayuda mpe bakristu.

LOSAMBO

Kobondela to kosolola na banzambe ezalaki likambo ya mokolo na mokolo te, oyo ezalaki ntango nyonso na bomoi ya Bagreke. Banzambe bazalaki kobengama libosoliboso ntango likambo moko ezali mabe to soki moto moko azali na mposa. Mabondeli ezalaki kosalema na moto yango na ye moko. Ntango bazalaki kosala bafeti na bisika minene ya masano, yango ekozala ntango ya kosangana na etuluku mpo na kosolola na banzambe. Yango ekozala libosoliboso mpo na kosalisa na elonga ya ba lunettes oyo ebongisamaki mpo na kosepelisa ba participants. Mbala mingi, mabondeli elingaki kozala milai mpe ya langilangi. Mbala mingi, bakambi na mayangani bazalaki kosala mabondeli yango epai ya banzambe mpo na bato. Kosolola na banzambe ezalaki libosoliboso mpo na kosalisa mpe kosenga.

Na makanisi ya Liebele, libondeli ezali molulu mpe esalemaka yango moko. Mbala mingi, libondeli ezalaki ya bato nyonso mpe na boike. Na makanisi ya Liebele, mbala mingi losambo ezali kopambola Elohiym (Nzambe), kopesa Ye matondi mpe koloba na ntango ya kala. Losambo ekokani mingi na bafeti na ndenge epesameli mpe 'ntango oyo etyami'. Losambo ezali eteni ya disipilini, mpo na kopesa moto formasyo mpo asololaka mokolo na mokolo na Mozalisi.

Mbala mingi lelo oyo:

- a. Moto moko azali kobondela mpo na moto nyonso
- b. Mosakoli azali koyekola Makomami mpo na moto nyonso.
- c. Molimo ya moto ekoki sikawa kotiamana na ezalela ya seko, ya molimo na kondimaka makambo ya malamu mpe koyambolaka makanisi mosusu na ntina ya logos. [Misala mpo na kozwa lobiko na esika ya misala ya bolingo mpe ya masanzoli.]

Nzambe azali kosenga nini epai na ngai? esili kozwa esika na yango Nani azali logos?

ezwamaki uta na Makanisi ya Liebele vs. Makanisi ya Greke
wildbranch.org/Gkhebcia/index.html 2-10-2007

Kosolola bokeseni na lolenge na bango ya kotalela moto [na Greke, (mokili oyo ezali Bayuda te) lokola dualisme; elingi koloba molimo mpe nzoto ekabwani mpe Moebele (bato oyo na nzela na bango Klisto to Masiya ayaki) lokola bomoko; i.

Mokapo 4

Hiérarchie ya Lingomba

Fondation ya Eklezia

Simona Petelo ayanolaki ete: "Yo ozali Klisto, Mwana ya Nzambe na bomoi." Yesu ayanolaki ete: "Opambolami, Simona mwana ya Yona, mpo ete likambo oyo emonisami epai na yo na moto te, kasi na Tata na ngai na likoló. Mpe nalobi na yo ete ozali Petelo, mpe na libanga oyo nakotonga lingomba na ngai, mpe baporte ya Hadès ekolonga yango te. (Matié 16:16-18)

Epai ya balandi na Ye ya komipesa alobaki “Bozali baoyo botelemi pembeni na ngai na mimekano na ngai. Mpe napesi bino bokonzi, lokola Tata na ngai apesaki ngai moko.” (Luka 22:28-29) Na nsima na mokolo ya Pantekote “Petelo ayanolaki ete: ‘Bóbongola mitema mpe bóbatisama, mokomoko na bino, na nkombo ya Yesu Klisto mpo na bolimbisi ya masumu na bino. Mpe bokozwa likabo ya Molimo Mosantu. Elaka ezali mpo na bino mpe bana na bino mpe mpo na bato nyonso oyo bazali mosika — mpo na bato nyonso oyo Nkolo Nzambe na biso akobenga.’ Na maloba mosusu mingi akebisaki bango; Baoyo bandimaki nsango na ye bazwaki batisimo, mpe bato soki nkóto misato babakisamaki na motángo na bango mokolo wana.” (Misala 2:38-41)

Esombami na Klisto

Bókengela bino moko mpe etonga nyonso oyo Molimo Mosantu akómisi bino bakengeli. Bozala babateli ya lingomba ya Nzambe, oyo asombaki na makila na ye moko. (Misala 20:28-29)

Klisto azali Mokonzi

Azali elilingi ya Nzambe oyo amonanaka te, mwana ya liboso likoló na bikelamu nyonso. Mpo na ye biloko nyonso bikelamaki: biloko na likoló mpe na mabele, oyo emonanaka mpe oyo emonanaka te, ezala bakiti ya bokonzi to banguya to bakonzi to bakonzi; biloko nyonso bikelamaki na ye mpe mpo na ye. Azali liboso ya biloko nyonso, mpe kati na ye biloko nyonso ekangami esika moko. Mpe azali motó ya nzoto, eklezia; azali ebandeli mpe mwana ya liboso na kati ya bakufi, mpo na makambo nyonso azala na bokonzi. Mpo Nzambe asepelaki ete botondi na ye nyonso efanda kati na ye, mpe na nzela na ye mpo na koyokanisa na ye moko biloko nyonso, ezala biloko na mabele to biloko na lola, na kosalaka kimia na nzela ya makila na ye, oyo esopamaki na ekulusu. (Bakolose 1:15-20)

[B]bisó banso tokotelema liboso ya kiti ya bosambisi ya Nzambe. Ekomami ete: "Solo lokola nazali na bomoi,' elobi Nkolo, mabólóngo nyonso ekogumbama liboso na ngai; minoko nyonso ekoyambola Nzambe.' Bisó banso tokosengela kopesa lisolo na biso moko epai ya Nzambe." (Baloma 14:10-12)

Na makomi oyo ezali likolo ezali mpenza polele ete Klisto azali Nzambe, ete na makila na Ye; i. Ye, Klisto, azali mokonzi to mokambi ya bato wana, lingomba, oyo bato banso bakofukama mpo na komonisa yango.

Lisanga

“Ezalaki ye [Klisto] oyo apesaki bamosusu mpo na kozala bantoma, bamosusu mpo na kozala basakoli, bamosusu mpo na kozala basakoli ya nsango malamú, mpe bamosusu mpo na kozala bapastere mpe balakisi, [basusu babongoli yango mpo na kozala bapastere oyo bazali koteya lokola ‘basusu bazala’ elongolami] mpo na kobongisa bato ya Nzambe mpo na misala ya mosala, mpo ete nzoto ya Klisto etongama kino biso banso tokokoma na bomoko kati na kondima mpe na boyebi ya Mwana na Nzambe mpe kokoma bakoli, bakómi na meko mobimba ya kotonda na Klisto.” (Baefese 4:11-13)

Abondelaki mpo na bomoko ya bandimi na Ye “Nabondeli mpo na baoyo kaka te, kasi lisusu mpo na baoyo bakondimela Ngai na nzela ya liloba na bango, ete bango nyonso bázala moko, lokola Yo, Tata, ozali kati na Ngai, mpe ngai na kati na Yo, ete bango mpe bázala moko kati na Bisó, ete mokili bándima ete Yo otindaki Ngai. Mpe nkembo oyo Opesaki Ngai napesi bango, ete bazala

moko kaka lokola Biso tozali moko: Ngai kati na bango, mpe Yo kati na Ngai, bázala moko ekómi ya kokoka [ya kokoka] kati na bomoko, mpe ete mokili eyeba ete Yo otindi Ngai, mpe olingi bango lokola Yo olingaki Ngai.” (Yoane 17:20-23 NW)

Lokola mokonzi ya Eklezia na Ye, abandisaki ebongiseli na yango na kopesaka misala mpe mikumba ndenge na ndenge na esika ya misala to bisika oyo ekozala na ntina mpo ete lingomba esalaka lokola nzoto ya bomoko ya sembo mpe ya sembo epai na Ye. Ezalaki:

- a. Bantoma - mpo na kopesa litatoli
- b. Baprofeta - mpo na kosakola mpe/to koteya
- c. Ba évangélistes - mpo na kosakola nsango na Ye ya boyokani, lobiko.
- d. Bapastere mpe balakisi - bankulutu, babateli mpate, bakengeli, babateli, bakengeli to bakengeli] mpo na kobatela, kokebisa, kolendisá, kopesa formasyo mpe koteya bato oyo bazali na nse ya bobateli na bango.

Paulo atikaki Tito na Crète mpo na kotya bankulutu na bingumba nyonso. (Tito 1:5) .

Moto akoki te koyeba na ntembe mpenza soki bankulutu baponamaki na engumba nyonso to na lisangá nyonso, soki masangá ezalaki koleka moko na engumba to na mboka moko. Toyebi ete Paulo azalaki na Efese na boumeli ya ntango molai yango wana ezali likoki ete ezalaki na masangá to lingomba ya ndako koleka moko. Ata soki ezalaki na bituluku koleka moko oyo ezalaki koyangana na bisika ndenge na ndenge, moto akokaki kokanisa kaka soki ezalaki na bankulutu na etuluku mokomoko ya baklisto oyo bazalaki kosangana na bandako to bankulutu mpo na engumba ya Efese to soki bankulutu ya liyangani mokomoko bazalaki bankulutu ya engumba ya Efese. Ezali mpe bongo mpo na Yelusaleme. Nzokande, na Yelusaleme toyebi ete ezalaki na bankóto ya baklisto. Bakutanaki na bandako mpe bango mpe banso basanganaki esika moko; “bandimi banso bazalaki kosangana na likonzi ya Salomo” (Misala 5:12) [kino minyoko ya bakambi ya Bayuda ebandaki]. Ezala bankulutu bazalaki mpo na “eklezia ya ndako” moko na moko to mpo na engumba mobimba bazalaki lisanga ya bandimi oyo basangisamaki na bomoko ya mokano na bosangani mpe na bomoko moko na mosusu. Ezali na eloko moko te oyo emonisi ete nkulutu moko to etuluku moko ya bankulutu bazalaki na esika ya bokonzi oyo eleki nkulutu to etuluku mosusu ya bankulutu. Tala mateya ya thebiblewayonline.com Misala ya Eklezia ya Klisto mpe Babateli na Ye mpe Basaleli ya Klisto.

Paulo amonaki liboso ete bamposa ya moto ekomeka kobongola ebongiseli ya Klisto mpo na “Longwa na Milete, Paulo atindaki na Efese mpo na bankulutu ya lingomba. Tango bakómaki, alobaki na bango: ... Mpo nakakatanaki te kosakola epai na bino mokano mobimba ya Nzambe. Bókeba bino moko mpe etonga nyonso oyo Molimo Mosantu akómisi bino bakengeli [bakengeli]. Bozala babateli ya ba lingomba ya Nzambe, oyo asombaki na makila na ye moko. (Misala 20:17-18, 27-31)

Kobanda na Miléte, Paulo akobaki mobembo na ye na Yelusaleme. Ntango bakómaki na Yelusaleme, lingomba mpe bantoma mpe bankulutu bayambaki bango, mpe bayebisaki bango makambo nyonso oyo Nzambe asalaki na nzela na bango. Na nsima, bandimi mosusu oyo bazalaki na etuluku ya Bafalisai batelemaki mpe balobaki ete: “Bapakano basengeli kokatama ngenga mpe kosenga bango bátosa Mibeko ya Moize.” Bantoma mpe bankulutu bakutanaki mpo na kotalela motuna yango. (Misala 15:4-7)

Emonani ete likebisi oyo epai ya bankulutu ya Efese esalemaki ntango molai te na nsima, esika moko boye pene na mobu 100 nsima ya liwa ya Klisto ndenge emonanaka na mikanda ya Clément ya Loma, ya Ignace ya Antiokia, ya Polycarpe ya Smirne mpe ya basusu. Nyonso ezali kolobela “Episkopo ya engumba moko boye.” Kutu, Ignace azali kotingama na “kokabwana ya episkopo mpe ya presbytérie mpe bokonzi ya bokonzi ya episkopo.” Bokonzi ya nkulutu moko, episkopo to pasteur moko ezali esika moko te na Biblia.

Ignace, Clément ya Loma mpe basusu basukisaki ete mpo bomoko ya bandimi esalema esengeli kozala na “bokonzi moko ya mateya (episcopate).” Bongo, na ebandeli ya ekeke ya mibale, bokambi ya lingomba ebandaki kobongwana na eloko moko ya kokamwa oyo ekokani na guvernema ya Leta ya Loma. Mikanda oyo ezalaki libosoliboso na mokumba ya kopesa likanisi ya mbongwana wana oyo eyokani te na Biblia ezalaki Ignace, episkopo ya Antiokia, atako ezali na mwa ntembe na ntina na bosolo ya mikanda na ye. ... Ekokoka komonisa ete na mikanda mwambe ya Ignace (pene na mobu 110 T.B.) mingimingi bakanisaka ete azali ya solo, azali kotingama na bokaboli ya episkopo mpe ya presbytérie mpe bokonzi ya bokonzi ya episkopo, kokende tii na kokokanisa episkopo na Klisto Ye moko [ekeseneni polele na Ignace mpe Clément].

Babateli ya mpate ya lingomba basengeli kobatela baoyo batyami na maboko na ye; i. Yango ekoki kosalema na mosika te. Esengeli kozala bobateli ya boboto ya moto oyo ayebi mpe alingaka bango koleka ye moko lokola Yesu mpe bolingo na Ye mpo na biso.

Mokapo 5

Mibu ya Moyen (Molili).

476 – 1517 nsima ya liwa ya Klisto

Lingomba ya Loma esalemaki na Amperere ya Loma oyo azalaki mopakano Constantin na Concile ya Nicée na mobu 325 nsima ya liwa ya Klisto mpo na koyeisa bokonzi na ye makasi. Ezwaki mbala moko bopusi monene na nivo nyonso ya guvernema ya bokonzi. Na kokweya ya Bokonzi ya Loma ya Westi pene na mobu 476 nsima ya liwa ya Klisto Lingomba ya Loma ya Constantin ekómaki Lingomba ya Katolike ya Loma mpe ekómaki nguya ya politiki oyo eleki nguya na Mpoto. Donc, pendant presque 1.000 ans na système féodal mpe na manque ya occasion ya apprentissage, masses paysanes ezalaki na makoki te, to mpo na likambo wana ezuaki courage ya ko contester hiérarchie ya église ya nguya mpe na ba nkolo, bakonzi mpe bakonzi oyo bazalaki kosunga yango.

Pene na mobu 1200 nsima ya liwa ya Klisto bakristu oyo bandimaki Biblia babandaki kotya ntembe na bandimbola, mateya mpe misala ya Biblia ya Leta ya Lingomba ya Katolike. Bamikabolaki na Lingomba ya Loma, oyo bamonaki ete ezali mopengwi. Yango wana, bamonaki bango lokola likama ya nsomo oyo ekoki kozala. Mpo na kolongola likama wana oyo bakanisaki ete, minyoko na ndenge ekeseni ebandaki mpe ekobaki na boumeli ya bikeke mingi.

Bato ya Valde (pene na mobu 1179)

Ba-Vaudois ya liboso bazalaki kondima kotika mbongo, na miso ya bato nyonso kosakolampe boyekoli ya moto ye moko ya makomi. Lingomba ya lingomba yango ebandaki na nsuka ya ekeke ya 12 lokola Babola ya Lyons, [France] etuluku moko ya miziki oyo ebongisamaki na Peter Waldo, oyo azali na mbula 19, mombongi moko ya bozwi ya Lyon, oyo apesaki biloko na ye pene na mobu 1177 mpe akendaki kosakola mosala ya ntomabobolalokola nzela ya kokoka. Na mobu 1179, bakendaki na Loma, epai Pápa Alesandala III apambolaki bomoi na bango kasi bapekisaki kosakola kozanga ndingisa ya bakonzi ya mangomba ya mboka. Bazangaki botosi mpe babandaki kosakola engebene na bososoli na bango moko ya makomi. Lokola Lingomba ya Katolike ya Loma etalelaki bango lokola bato ya momeseno te, basakolaki yango na ndenge ya mibekobapengwikobanda bikeke mingi ya minyoko ya bato oyo etikalaki moke kobebisa lingomba yango.

en.wikipedia.org/wiki/Mokolo_ya_Waldense

Na ekeke ya 11, na molende ya Lingomba ya Katolike mpo na kotya lolenge na bango oyo ebongwanaki ya bokonzi ya Klisto, bapápa ya Loma babandaki kosalela esaleli ya sika -- bitumba ya Croisades. Na ebandeli, ba Croisades ezalaki na objectif na bango ya conquête ya Jérusalem na "Mabele Mosantu". Na banzela ya ba croisés, bankóto ya basivili oyo basalaki eloko te (mingimíngi Bayuda) basangisaki nzoto na makasi, bayibaki bango mpe babomaki bango. Nzokande, nsima ya ntango, likanisi ya croisade ebongwanaki mpo na konyata botemeli ya elimo kati na Mpoto yango moko. Na maloba mosusu, mampinga matombolaki na mokano ya koboma masanga mobimba ya baklisto oyo bazalaki kondima Biblia.

Ba albigenses oyo ezalito Ba-Cathar (pene na mobu 1200) .

[Pápa] Innocent III andimaki ete bato oyo bazalaki kondima Biblia bazalaki mabe koleka bato oyo bazalaki kondima te (Ba-Saracens, Bamizilma, mpe Baturke), mpamba te bazalaki kotya bomoko ya ... Mpoto na likama. Yango wana Innocent III a sponsoriser ba « croisées » mpo na ko exterminer bango. Pápa Innocent (nkombo nini!) abengaki Louis VII mpo na kosala ye koboma ye, mpe apesaki mpe mitindo na Raymond VI ete asalisa ye.

Mingimíngi, bazalaki kotalela bato ya Albigense to ya Cathar na sudi ya France lokola bato oyo batángá mingi mpe bazali na bozwi mingi koleka bato mosusu ya France. Pápa abengaki bango lokola bapengwi mpamba te balandaki mibeko na ye te. Bazalaki na Babiblia na bango mpe bazalaki kotángá oyo kaka banganga-nzambe nde bazalaki na ndingisa ya kosala yango. Na mobu 1209, Lingomba ya Katolike ebandaki etumba na yango ya croisade mpo na kobundisa baninga na bango ya Mpoto baklisto. Balobelaki bango na ba messages ya Papa Innocent o' mokolo ya mposo na ntongo lokola "basali ya nyoka ya kala". Innocent alakaki babomi bokonzi ya likoló soki bazwi mipanga na bango mpo na kobundisa bato oyo bazalaki na bibundeli te. Kobebisama ya Lingomba ya Catharisme, oyo ezalaki na momeseno ya kotambola na mabota, ezalaki mobimba mpenza na boye ete sikawa bato ya mayele na masolo ya kala batalelaka Etumba ya Croisade lokola kobomama ya bato ya liboso na Mpoto.

quintessentialpublications.com/twyman/?id_ya_lokasa=10

Na sanza ya nsambo ya mobu 1209 T.B., limpinga ya Bakatolike ya orthodoxe, oyo mbala mosusu ezalaki na kati ya etumba ya croisade ya Bakathari, ebundisaki engumba Beziers, na France mpe

ebomaki basivili 60.000 oyo bazalaki na bibundeli te, babomaki mibali, basi mpe bana. Engumba mobimba elongolamaki, mpe ntango moto moko amilelalelaki ete bakatolike bazali kobomama lokola mpe "ba hérétiques", ba légats ya papa bayebisaki bango bakoba koboma mpe komitungisa te mpo na yango mpo "Nkolo ayebi oyo ya Ye moko."

Na Minerva, baklisto 14 000 babomamaki na móto, mpe matoi, zolo mpe mbebu ya "bapengwi" ekatamaki na "[Bakatolike] ya sembo." Liyebisi: Engebene Webster's II New Riverside University Dictionary, oyo ezali lipengwi: "Moto oyo azali na to azali kotombola makanisi oyo ezali kobimisa ntembe, esp. moto oyo azali kotemela na miso ya bato nyonso mateya oyo endimami na Leta ya Lingomba ya Katolike ya Loma."

Wana ezali bandakisa oyo euti na lisolo molai mpe ya bosoto ya makambo ya mabe ya Lingomba ya Katolike oyo esalemaki epai ya banguna na bango ya bololo, baklisto oyo bandimaka Biblia. Kosalela bandimi ya Biblia mabe koleka ezalaki koya na eteni wana ya lisoló ya Katolike oyo etondaki makila mingi oyo eyebani na nkombo Inquisition. Pápa Alexander IV abandisaki Biro ya Inquisition na kati ya Italie na mobu 1254. Inquisiteur ya liboso ezalaki Dominique, moto ya Espagne oyo azalaki mobandisi ya ordre ya basango ya Dominique.

Kobanda 1200 tii 1500 molongo molai ya makuli ya Pápa oyo elobelaki Inquisition, oyo ezali se kobakisama na makasi mpe na motema mabe, mpe politiki na bango mobimba mpo na lipengwi, ezali kokende liboso kozanga kopema. Ezali système ya mibeko oyo ezali rigidement constant : Papa nionso a confirmer mpe a améliorer ba appareils ya précédent na ye. Nyonso etambwisami na nsuka moko, ya kolongola mobimba bokeseni nyonso ya bindimeli... Inquisition etelemeli mitinda ya pete ya bosembo ya boklisto mpe bolingo na mozalani na biso, mpe elingaki koboya na nsomo ya mokili mobimba na Lingomba ya kala. D

Inquisition ezalaki kaka mpe na ndenge ya kokamwa ebongiseli ya Katolike; esalemaki na mokano ya polele ya koboma moto nyonso na Mpoto oyo akesanaki na bindimeli mpe mimeseno ya Lingomba ya Katolike ya Loma. Epalanganaki banda na France, Milan, Genève, Aragon mpe Sardaigne tii na Pologne (ekeke ya 14) mpe na nsima tii na Bohême mpe Loma (1543). Elongolamaki te na Espagne kino na mobu 1820. E mtc.org/inquis.html

^APeter S. Ruckman, monganga oyo ayekolaka makambo ya monganga; Lisoló ya Lingomba ya Kondimana ya Sika (Magazini ya mikanda ya Bandimi ya Biblia; Pensacola, Floride; 1 1989)

^DJ. H. Ignaz von Dollinger, oyo azali na mbula 19; Pápa mpe Likita (Londres, 1869); lokola etángamaki na buku Dave Hunt, Mwasi moko azali komata na nyama

^EPeter S. Ruckman, monganga oyo ayekolaka makambo ya monganga; op cit.

John Wycliffe (mobu ya 1328-1384)

Wycliffe azalaki mokonzi ya mangomba ya Angleterre oyo ayekolaki mpe ateyaki na Oxford na boumeli ya bomoi na ye mingi. Na eleko wana Lingomba ya Loma ezalaki na biloko mingi na Angleterre mpe na Mpoto mpe bakonzi ya mangomba bazalaki eloko mosusu te bobele bankolo mabele ya bizaleli mabe mpe ya bosembo te oyo esalaki ete bato bazala na mikumba mingi.

Na mobu 1376 Wycliffe akomaki buku moko (Of Civil Dominion). Na kati na yango asakolaki ete esengeli kozala na moboko ya bizaleli malamú mpo na bokambi ya lingomba (Banganga-nzambe

banso basengeli kozala bato malamumu). Kozala na mabele mingi boye ezalaki mosisa ya mokakatano [yango ekoki mbala mosusu kokokana na bokonzi]. John ya Gaunt, oyo azalaki mokonzi mpo na Richard II, mwana moke na ntango wana, asepelaki kolongola lingomba ya Loma na biloko na yango mpo na “kopetola bonganga-nzambe.” Yango epesaki mpe Wycliffe Anglais Royal protection mpe ememaki na mbongwana ya lingomba na 1378 T.B.

Wycliffe atelemeli dogme ya Katolike, bokonzi ya Pápa mpe mateya ya Transubstantiation, *misa privée*, kopakola mafuta ya kolekisa ndelo mpo na mbongo (kopakola bato mafuta mafuta, uta na Yakobo 5:14, 15) mpe purgatoire, etc. A insister na mikanda na ye ete:

- a. Papa azalaki mokonzi ya lingomba te, Klisto azalaki!
- b. Papa azalaki Anti-Christ!
- c. Ezalaki kaka na ba ordres mibale ya ba officiers na église: ba nkulutu na ba diacres.
- d. **Biblia, kasi lingomba te, nde ezalaki bokonzi bobele moko mpo na moto.**
- e. Eklezia esengeli komibongisa lisusu na ndakisa ya Kondimana ya Sika.

Na mobu 1382, mbula 71 liboso ete bokonzi ya Loma ya Esti ekwea, abimisaki Biblia ya liboso ya Lingelesi. Na mobu 1428, mbula ntuku minei na minei nsima ya liwa na ye, Lingomba ya Katolike epamelaki ye lokola mopengwi, etimolaki mikuwa na ye, ememaki yango na libándá ya engumba mpe ezikisaki yango.

Chaucer (c. 1343 – 1400)

Geoffrey Chaucer azali moto ya mayeleazalaki mokomi, poëmi ya Lingelesi, .moto ya filozofi, .mosali ya biro, .mosali ya ndako ya mokonzimpediplomate. Moninga mpe patron ya Chaucer azalaki Yoane ya Gaunt ler Duke ya Lancaster, Duke ya Aquitaine [mbala mosusu mokonzi to mokonzi ya Angleterre na ntango ya Wycliffe] Atako akomaki mikanda mingi, bakanisaka ye mingi mpo na mikanda na ye oyo esilaki telisolo ya cadre Masapo ya Canterbury, liboke ya masolo oyo ba pèlerins ya lokuta balobelaki na nzela ya cathédrale na Canterbury, engumba ya Canterbury. Tango mosusu babengaka yango tata ya Mikanda ya Lingelesi, Bato mosusu ya mayele balobaka ete Chaucer nde azali mokomi ya liboso oyo amonisaki ete ezali na ntina mingi na mayele ya ntakimonoko ya mboka Monoko ya Lingelesi, na esika ya koloba Lifalanse to Latin. Chaucer azali kozwa mingi na source na ye, ba humanistes Boccaccio oyo ezali. wikipedia.org/wiki/Geoffrey_Chaucer azali moto ya mayele na makambo ya kala

Jan Hus (1372 – 1415) Ezali ndenge moko na .

Jan Hus azalaki na bopusi ya mateya ya John Wycliffe, oyo azali na mbula 19. Apesaki likanisi ya kobongisa lingomba na Bohême kaka ndenge Wycliffe asalaki na Angleterre. Bayekoli na ye mosusu bayebanaki na nkombo Bato ya Hussites, [oyo bazalaki kopusama na makambo ya bomoi ya bato mpe Mokolo ya Tchèque conscience nationale (wikipedia.org/wiki/Hussite)] nzokande balandi oyo bazalaki na radical mingi babengamaki Bato oyo batambolaka. Batabore baboyaki mateya nyonso oyo etongamaki na Biblia te. Pene na mobu 1450, bato mosusu ya Taborite babandisaki etuluku moko oyo eyebanaki na nkombo Bandeko ya Bohême. Ba Lingomba ya Moravie ezalaki moko ya masanga ya liboso ya Protesta oyo ezalaki na charisma. Ba Lingomba ya Katolike ya Loma bazalaki kotalela mateya ya Hus lokola lipengwi. Azalaki balongolamaki na lingombana 1411, oyo ekweisamaki na Conseil ya Constance, mpezikaki na nzetena mobu 1415 ntango azalaki na mbula 43.

Hus azalaki moto ya ntina mingi oyo asalisaki mpo na...Lingomba ya Protesta, oyo mateya na yango ezalaki na bopusi makasi likoló na bitúká ya Mpotó mpe na mikili mosusu Martin Luther, oyo azali na mbula 19ye moko. Ba Bitumba ya Hussite esali ete ba Compacts ya Basel oyo epesaki nzela na lingomba oyo ebongwani na Bokonzi ya Bohême —pene na ekeke moko liboso ete makambo ya ndenge wana esalema na Mbongwana ya Luther. en.wikipedia.org/wiki/Jan_Hus

Mimeseno mosusu ya Katolike ezalaki mpe lokola:

- a. Simony - Ba bureaux ya église ezalaki kotekama na mutu oyo azuaki soumission ya likolo kopesaka nzela na bato oyo babongi te mingi bakoma ba episkopo mpe ba abbé [mokambi ya monastère oyo azalaki na bokonzi moke koleka episkopo].

Lisolo ya Moyen Âge mpe ya

mikolo oyo, Myers, lok.115116, oyo ezali na ntina mingi

- b. Ba indulgencies – kosomba bolimbisi, ezala sikoyo mpe sima ya liwa. Koteka Indulgences ya John Tetzel ezalaki libaku ya kobukana ya Martin Luther na Rome – 1517. Engebene na mateya ya Baloma, purgatoire ezali mpenza ndenge moko na lifelo, kaka eumelaka ntango molai te, kasi bato nyonso basengeli koleka na kati na yango. Pápa alobaki ete azali na bokonzi mpe nguya ya kokitisa to kotika bampasi yango. Ebandaki na Pápa Pascal I (817824) mpe Jean VIII (872882) mpe ekómaki na litomba mingi. Yango ekómaki lolenge ya “koteka libaku malamumu na lisumu.”

Buku ya Biblia ya Halley,
lok.787therestorationmovement.com/mateya/liteya03.htm

Petr Chelčický (pene na mobu 1374 - 1460)

Petr Chelčický azalaki na mbula moko Moklistompe mokambi ya politiki mpe mokomi na Bohemia. Makanisi na ye esimbamaki na Toma ya Štítný, John Wycliffe, oyo azali na mbula 19, Jan Hus, mpe bonkoko ya Bavado.

Apamelaki kosalela makasi na makambo ya...kondima. Ateyaki ete moklisto asengeli kosala makasi mpo na yango boyengebeneya ye mokobonsomi ya kopona, ete asengeli te kotinda basusu na makasi bázala malamumu, mpe ete bolamu esengeli kozala na bolingo na ye moko. Andimaki ete moklisto asengeli kolinga Nzambempe mozalani ya moto, mpe ete oyo ezali nzela ya kobongola bato na esika ya kotindikama. Alobaki ete lolenge nyonso ya kotinda bato na makasi ezali mabe, mpe baklisto basengeli te kosangana na bitumba ya bokonzi ya politiki.

Mateya ya Chelčický ezalaki na makanisi oyo na nsima bato ya...Bato ya Moravie, Ba-Anabaptiste, Ba Quakers, mpe Baptiste. Azalaki moto ya libosomoto ya pacifistemokomi ya mokanda ya...Renaissance na eleko ya Renaissance, oyo esalemaki liboso Erasme, oyo azalimpe Menno Simons azali moto ya mayelena mbula pene na 100.

en.wikipedia.org/wiki/Moto ya Anabaptiste

Erasme (1466 – 1536) Mokonzi ya mboka

Erasme azalaki « nganga mayele ya Pays-Bas [humanistes] mpe moyekoli ya mayele na ndenge ya kokamwa. Abongisi molóngó ya boyekoli na ntina na Batata ya Lingomba oyo esalaki ete lisoló ya ebandeli ya bolongwi na motindo ya Kondimana ya Sika ezala Atako Érasme asalelaki maseki mingi na kotyola lingomba ya Katolike abandaki te na programme moko ya makasi ya kobongisa

makambo, Nzokande, apesaki mingi ya makambo oyo bato mosusu basalelaki. Bokonzi ya Seko, F. W. Mattox, lok 229

Machiavelli, oyo azali (Mobu 1469 – 1527)

“Humanisme na ndenge ya kolekisa ndelo ezali mosala ya Machiavelli oyo ezali na motó ya likambo The Prince. Na buku oyo alobaki boye:

- a. Mokonzi oyo alongi asengeli kotya pembeni makambo nyonso oyo etali lingomba mpe bizaleli malamumu.
- b. Ekozala malamumu ete amonana lokola moto ya losambo mpe na ntango yango moko asalelaka bokosi.
- c. Akoki kozala na motema mawa te soki esengeli.
- d. Elingaki kozala na mibeko mibale ya bizaleli malamumu – moko mpo na mokonzi mpe mosusu mpo na ekolo.
- e. Esengeli mokonzi azala na confiance te na masse mpo bazali ingrat, inconsistent, bokosi mpe lokoso.
- f. Na boyokani na yango, mokonzi asengeli te komimona ete asengeli kokokisa bilaka nyonso oyo apesaki bato.
- g. A soulignaki que l’Etat ezalaki suprême na pouvoir mpe esengeli esalama mpe ezala makasi.

Na likambo oyo alakisaki etinda ya totalitaire. ... Mussolini akomaki dissertation mpo na doctorat na ye na ntina ya ‘Makanisi ya basoda ya Machiavelli’.”
Bokonzi
ya Seko, F. W. Mattox, lok. 236. Ezali na ntina te

Humanisme mpe/to Ba Humanistes

Bato oyo balingaka batomisisa ezalaki bikeke mingi libosoba Renaissance na eleko ya Renaissance.

Humanisme ya Grèce

Ekeke ya motoba L.T.Bba panthéistes (moto oyo andimaka banzambe ebele) Thales ya Milétempe Xénophanes ya Colophone bongisaki nzela mpo na makanisi ya bato ya Bagreke oyo elandaki. Thales azali crédit mpo na ko créer maxime "Ye ba yo moko". Xénophane aboyaki koyeba banzambe ya ntango na ye mpe abombaki oyo ya bonzambe mpo na etinda ya bomoko na molóngó mobimba. ... Bagreke wana ya Ionien bazalaki bato ya liboso oyo bakanisaki ete biloko bizalisami bizali mpo na koyekola yango na bokeseni na mokili nyonso oyo balobaka ete eleki mayele ya bato. ... Na ekeke ya misato L.T.B., Epicurus, oyo azali ayebanaki mpo na maloba na ye ya mokuse ya... problème ya mabe, kozanga kondima bomoi nsima ya liwa, mpe mayele oyo etali bato mpo na kokokisa *eudaimonia* oyo babengi *eudaimonia* (Na Greke elimboli esengo).

Humanisme ya kala ya Azia

Philosophie oyo etali bato oyo eboyaki makambo oyo eleki ya bato mpe ezaleli ya ntembe epai na oyo eleki ya bato ekoki kozwama na:

- a.) 1000 L.T.B. na mobu Lokayatasyèste ya philosophie ya mindele (ntembe ya filozofimpe kozanga komibanzabanza mpo na lingomba).
- b.) 6eekeke L.T.B., na Bato ya Taoisism (ebongiseli moko ya bizaleli malamumu mpo na Bato ya Confucius).

- c.) Lisusu na ekeke ya 6 L.T.B., .Bouddha ya Gautama, lokola ezala molimo to eloko moko te oyo ezali ya molimo ekoki mpenza mpe solo kozala, likanisi oyo ete molimo ekozala na bomoi ya libela, ya kowumela, ya kobongwana te, iyo ekotikala seko: oyo ezali mpenza te mpe mobimba liteya ya bozoba?^[18].

Dante, oyo azali na mbula 19(pene na mobu 1265 – 1321)

Dante Alighieri, oyo azali na mbula 19mokoItalienpoète ya baMoyen Âge. Akomaki mokanda ya...Comédie Divine, oyo na ebandeli abengaki Commedia na mokomi mpe na nsima bapesaki ye nkombo ya liseki Divina naBoccaccio oyo ezali, [aHumaniste ya Renaissance(1313-1375)] mbala mingi etalelami lokola mokanda monene ya mikanda oyo ekomamaki na...Monoko ya Italienmpe mosala monene ya mokilimokanda. [Mbala mingi, mikanda ya mikanda ezalaki kokomama na Latin ya kala na esika ya kokoma na Italien.]

BaComédie Divineelimboli mobembo ya Dante na nzelaLifelo(Inferno), 1999.Purgatoire(Purgatorio), mpePaladiso(Paradiso), oyo etambwisamaki liboso na mokomi ya maloba ya ntaki ya LomaVirgilempe na nsima na nzela yaBeatrice, oyo azali. Liloba ".comédie," na sens classique, ezali kolobela misala oyo ezali kolakisa kondima na univers oyo ezali na ordre, oyo makambo ezalaki kaka te kokende na suka ya esengo to "ya kosekisa", kasi suka oyo e influencé na volonté Providentielle oyo e ordre biloko nionso na bolamu ya suka c.a.d. pèlerinage depuis Lifelo à Paradis ebandi na confusion morale ya pèlerin mpe esukaka na vision ya Nzambe. (wikipedia.org/wiki/Dante_Alighieri) [Emonani ete yango ezalaki bindimeli oyo ezalaki mingi ya mateya ya Lingomba ya Katolike na ntango wana.]

Humanisme ya Renaissance, .

Pene na 1806 Humanisme esalelamaki mpo na kolimbola manaka ya kelasi ya kala oyo biteyelo ya Allemagne ezalaki kopesa.Humanisme ya Renaissanceoyo ekómaki mingi na Italie emekaki kozongisa mateya ya kala ya Greki mpe ya Latin. Na eteni ya suka ya ekeke ya 18 mpe na ebandeli ya ekeke ya 19 ebele ya ba sociétés "philanthropiques" mpe ya boboto ya bato ya nse esalemaki. Bamipesaki na bolamu ya bato mpe bizaleli malamuru ya bato oyo etongamaki kaka na makanisi ya bato kozangaka boyokani na bibongiseli ya losambo ya bonkoko.

Na ekeke ya 19, Lingomba ya Katolike emonanaki lokola nguya ya politiki oyo ezali na bopusi makasi.

(wikipedia.org/wiki/Bokatolike_ya_Romain_na_Allemagne)

Pene na tango wana, "humanisme" lokola philosophie oyo etali mingi bato (na bokeseni na lingomba oyo e institutionnalisé) ezalaki kosalelama na Allemagne na baye babengaka yangoBa Hégéliens ya gauche, .Arnold Ruge, oyo azali na mbula 19mpeKarl Marx, oyo azali na mbula 19, oyo bazalaki kotyola ndenge lingomba ekotisaki mpenza guvernema ya Allemagne mpe Prusse oyo ezalaki konyokola bato.

Humanisme ya Renaissance ezalaki mouvement intellectuel na...Europeya oyo ya nsimaMoyen Âgempe baEbandeli ya Moderneeleko ya kolongwa na eleko ya Molili na boyekoli ya bokebi mpe komekolama ya bakomi minene ya kala. Mpo na Petrarch mpeBoccaccio oyo ezali, nkolo oyo aleki monene azalakiCicero. Mokano na bango ezalaki ya kondimisa basusu bázala na bomoi ya

malamu. Lokola Petrarch alobaki yango, ‘ezali malamu kolinga bolamu na esika ya koyeba solo.’ Na yango, rhétorique ememaki na filozofi mpe eyambaki yango.

Formation ya base ya humaniste ezalaki ya koloba malamu mpe kokoma (typiquement, na forme ya lettre). Na ebandeli ezalaki likambo ya filozofi na esika ya kotemela boklisto to kutu oyo ezalaki kotemela bakonzi ya mangomba. Kasi etalelama na lolenge moko to mosusu lokola monguna mpo na Lingomba, to mpo na ebongiseli ya bomoi ya bato oyo etalelaka makambo ya kala na motindo mobimba. Ba umanisti ba critiquer oyo bazalaki ko considérer comme latin barbare ya ba universités.

Boyekoli ya penepene ya ba humanistes ya Latine umelaki te, makomi ya mikanda epesaki bango likoki ya kososola bokeseni ya masolo ya kala na lolenge ya kokoma ya bileko ndenge na ndenge. Na kokokanisa na oyo bamonaki lokola bokiti ya Latin, basalelaki etinda *yaba fontes ya ba publicités* (kozonga na maziba) na bisika ya monene ya boyekoli, kolukaka bamaniskri ya Patristique ya mbokamikanda [kokoma ya “batata ya lingomba] mpe lisusu bakomi ya bapakano. Nsima ya kokwea ya Bokonzi ya Byzancena 1453, bato bakimá mboka bamemaki na bango bamaniskri ya Greke, kaka ya Platon mpe ya Aristote te, kasi mpe ya Baevanzile ya boklisto, oyo liboso ezalaki te na mikili ya Mpótó ya Latin.

Nsima ya 1517, ntango mayele ya sika ya konyata mikanda esalaki ete makomi yango ezala mingi, moto ya Pays-Bas oyo ayekolaka makambo ya bato Erasme, oyo azali, oyo ayekolaki Greke na imprimerie ya Vénétie ya Aldus Manutius, oyo azali na mbula 19, abandaki mosala ya philologie [.etaleli makambo nyonso mibale formilerempendimbolana expression linguistique, kosangisamayele ya nkotampeboyekoli ya mikanda] kotalela Baevanzile, kokokanisa makomi ya ebandeli ya Greke na mabongoli na yango ya Latin na mokano ya kobongisa mabunga mpe bokeseni oyo ezalaki na oyo ya nsuka. Erasme, elongo na humaniste français Jacques Lefèvre d’Étaples azali moto ya mayele, ebandaki kobimisa mabongoli ya sika, mpe etyaki moboko mpo na Mbongwana ya Protesta. Kobanda wana, humanisme ya Renaissance, mingimingi na Nord ya Allemagne, ekómaki komibanzabanza mpo na lingomba, nzokande humanisme ya Italie mpe ya France ekómaki mingimingi na bourse mpe philologie oyo etalelaki bato moke ya bato ya mayele, mpe na boyekoli nyonso ezalaki koboya mitó ya makambo oyo ekoki kosilikisa bakonzi ya bokonzi ya makasi to oyo ekoki komonana lokola oyo ebebisaka kondima. [wikipedia.org/wiki/Bomoto ya bato](http://wikipedia.org/wiki/Bomoto_ya_bato)

Conséquences ya mouvement humaniste ya Renaissance

Principe ya ad fontes (kozonga na source) ezalaki pe na ba applications ebele. Ba humanistes bazalaki mbala mingi kotelemela ba philosophes ya mouvement ya liboso ya Boyekoli ya kelasi, ba "écoles" ya ba universités ya Italie, Paris, Oxford na bisika mosusu. Méthodologie ya ba scholastiques ekoli na engagement na bango na science mpe philosophie ya ba grecs ya kala mpe ba Arabes ya moyen-âge mpo na koluka ko synthétiser makanisi ya Aristotena Lingomba ya Katolike. Kasi ba engagé te na ba textes littéraires, historiques mpe culturels misusu ya tango ya kala.

[wikipedia.org/wiki/Bomoto ya bato ya Renaissance](http://wikipedia.org/wiki/Bomoto_ya_bato_ya_Renaissance)

Kozwa lisusu bamaniskri ya kala ememaki boyebi ya mozindo mpe ya sikisiki ya biteyelo ya kala ya filozofi lokola Lingomba ya Epicure, mpe Néoplatonisme (Néoplatonisme), oyo mayele na

yango ya Bapakano bato oyo balingaka bato, lokola batata ya Lingomba ya kala, bazalaki na momeseno ya kotalela, ata na ebandeli, lokola euti na emoniseli ya Nzambe mpe na bongo ekoki komesana na bomoi ya bizaleli malamumu ya boklisto.(en.wikipedia.org/wiki/Humanism) Na kozongisaka makanisi na ye na makomi wana ya mikanda, ya mambi ya kala, ya masolo, mpe ya teoloji, humanisme ya Renaissance ebongoli mpenza nzela ya mimeseno mpe ya mayele ya Europe. Na filozofi ba humanistes ya Renaissance bazalaki na momesano ya kotya likebi mingi na masolo ya Platon mpe moke na makomi ya Aristote. wikipedia.org/wiki/Bomoto ya bato_ya_Renaissance

Koyeba malamumu makomi ya tekini ya Bagreke mpe ya Loma esalaki mpe bopusi likoló na bokoli ya siansi ya Mpotó oyo kati na yango Platonisme (likanisi ya mitindo mpe antitypes) etelemaki na botelemeli Mokonzi ya Aristote concentration (étude to théorie ya conception na but) na ba propriétés observables ya monde physique.^[33] Kasi bato oyo bazalaki kolinga bato na eleko ya Renaissance, oyo bamitalelaki lokola bato oyo bazongisaka nkembo mpe lokumu ya ntango ya kala, bazalaki na mposa te ya kosala makambo ya sika na siansi. Kasi, na katikati tii na nsuka ya ekeke ya 16, ata bainiversite, atako ezalaki naino koyangela na Lingomba ya Scholasticisme (résolution ya bakozanga boyokanina nzela ya esimbami na makambo ya sololisolo), ebandaki kosenga ete Aristote atángama na makomi ya sikisiki oyo ebongisamaki na kolanda mitinda ya filoloji ya eleko ya Renaissance, mpe na ndenge yango, epesaki nzela mpo na koswana ya Galilée na mimeseno oyo esilá ngala ya Scholasticisme.

Ekeke ya zomi na libwa mpe ya ntuku mibale

Phrase "religion ya bomoto" elobamaka tango mosusu na américain Tata Mobandisi, .Thomas Paine, oyo azali na mbula 19, atako naino etatolami te na mikanda na ye oyo ezali naino. Thomas Paine amibengaki théophilanthrope, liloba oyo esangisaki Greke mpo na "Nzambe", "bolingo," mpe "moto", mpe elakisaka ete atako azalaki kondima bozali ya mayele ya kokela na molóngó mobimba, aboyaki mpenza maloba oyo masalemaki na mateya nyonso ya losambo oyo ezalaki mpe mpo na yango, mingimingi makanisi na bango ya kokamwa, oyo eleki mpe ya lobiko. Société parisienne de théophilanthropie esalelaki buku ya Paine, Age of Reason (1793), mpo na kosopa kotyola makomi esangani na maseki ya Voltaire "mpo na kobimisa bozoba ya teoloji oyo etongamaki likoló na liboke ya masapo ya bato ya Levant oyo ezali na boyokani te." Na ekeke ya 19 Ludwig Feuerbach azali moto ya mayele ya ba Hégéliensakomaki ("Moto azali nzambe mpo na moto" to "nzambe azali eloko te [mosusu longola se] moto mpo na ye moko").

Bato oyo batyaki sinyatili na ebandeli na Manifeste I ya Humaniste I ya 1933, bamilobaki ete bazali bato oyo balingaka bato na makambo ya losambo. Lokola mangomba ya bonkoko elongaki te kokokisa bamposa ya ntango na bango, bato oyo batyaki sinyatili na 1933 balobaki ete ezali ntina monene ya kotya lingomba oyo ezalaki nguya ya makasi mpo na kokokisa bamposa ya ntango wana. Banda wana Manifeste mibale mosusu ekomamaki mpo na kozwa esika ya oyo ya liboso.

Na Maloba ya ebandeli ya Manifeste Humaniste II, bakomi Paul Kurtz mpe Edwin H. Wilson (1973) bandimisi ete kondima mpe boyebi esengeli mpo na emonaneli ya elikya mpo na mikolo mizali koya. Manifeste II elobeli eteni moko oyo elobeli Lingomba mpe elobi ete mangomba ya bonkoko ezali kosala mabe mpo na bato. Manifeste II endimi ete bituluku oyo elandi ezali na kati ya filozofi na bango ya bomoto: ya siansi, ya bizaleli malamumu, ya demokrasi, ya losambo, mpe ya bomoto ya Marxiste.

Na 1941, bato ya...Association américaine ya ba humanistes bongisamaki. Nsima Etumba ya Mibale ya mokili mobimba, Bato misato ya lokumu ya Humanistes bakomaki bakambi ya liboso ya ba divisions minene ya...Nations Unies: 1 .Julian Huxley azali moto ya mayeleya UNESCO, .Brock Chisholm, oyo azali na mbula 19 ya ba Organisation mondiale de la santé, mpe John Boyd-Orr, oyo azali na mbula 19 ya ba Organisation ya biloko ya kolia mpe ya bilanga.^[49]

Na 2004, .Association américaine ya ba humanistes, elongo na bituluku mosusu oyo bimonisi bato oyo bandimaka Nzambe te, bato oyo bandimaka Nzambe te, mpe bato mosusu oyo bakanisaka bonsomi, basanganaki mpo na kokela...Coalition laïc mpo na Amerika oyo ezali kotombola na Washington, na etúká ya D.C mpo nakokabwana ya lingomba na l'Etat mpe na ekólo mobimba mpo na kondimama mingi ya bato ya Amerika oyo bandimaka Nzambe te. Directeur exécutif ya Coalition laïc pour l'Amérique azali...Sean Faircloth azali moto ya maye lemosali mibeko ya l'Etat ya kala uta Maine na mboka.

Ba Humanistes ya mikolo na biso, lokola Corliss Lamont azali moto ya maye leto Carl Sagan, oyo azali na mbula 19, balobaka ete bato basengeli koluka solo na nzela ya makanisi mpe bilembeteli oyo eleki malamumu oyo ekoki komonana mpe kondimantembe ya siansimpe balolenge ya siansi. Kasi, balobi ete bikateli oyo etali malamumu mpe mabe esengeli kouta na bolamu ya moto na moto mpe ya bato nyonso. [elingi koloba, ezali na ba valeurs absolues te.] Lokola processus éthique, Humanisme etalelaka te makambo ya métaphysique lokola existence to nonexistence ya ba êtres immortel. Humanisme ezali engagé na oyo ezali humain.^[9] Donc ba absolus ezali te.

Na 1925, moto ya Angleterre oyo ayekolaka matematiki mpe filozofe Alfred North Whitehead, oyo azali na mbula 19 akabisaki ete: “Esakweli ya.” Francis Bacon, oyo azali na mbongo mingiesili sikawa kokokisama; mpe moto, oyo na bantango mosusu amilotaki lokola mwa moke na nse koleka baanzelu, amikitisi mpo na kokoma mosali mpe mosali ya bozalisi. Ezali naino komonana soki mosani moko akoki kosala biteni nyonso mibale ya nzoto.”^[10] .
[en.wikipedia.org/wiki/Bomoto ya bato](http://en.wikipedia.org/wiki/Bomoto_ya_bato)

Mokapo 7

Na mokuse

Bantoma bakebisaki mpo na ntango oyo bato bakotika mateya ya malamumu mpe bakolanda bamposa na bango moko. Emonanaki polele ete yango esilaki kosalema na mikanda ya Yoane epai ya mangomba ya Azia oyo ekomami n Emoniseli.

Na bambula oyo elandi eleko ya bantoma (nsima ya mobu 100 nsima ya liwa ya Klisto) makomi ya “batata ya lingomba” ebandi kolanda makanisi na bango moko. Na boumeli ya bambula mateya mpe mimeseno na bango ekómaki mabe to ebebaki mpenza na boye ete bato ya maye le ya Biblia na Lingomba ya Katolike baboyaki mingi ya misala mpe mateya yango na likama ya bomoi mpe ya kobikela. Basusu balingaki bobele kobongisa mwa misala ya mabe koleka na esika ya kozonga mobimba na Biblia mpo na mateya mpe misala nyonso.

Na boumeli ya bikeke mingi, bayekoli ya Biblia bayebaki ntina ya kozonga na Biblia mpo na kozwa litambwisi mpo na kozala na bomoi oyo esepelisaka Nzambe mpe na losambo na Ye mokolo na mokolo. Wycliffe alobelaki mateya mpe misala ya Lingomba ya Katolike oyo ezalaki na makomi te. Azalaki mpe na mposa ya kopesa Biblia na monoko ya mboka na ye mpo ete moto mpamba azala na likoki ya kozwa boyebi malamumu ya liloba ya Nzambe na esika ya kotya motema na ndimbola ya moto mosusu. Esengaki ye bomoi na ye.

Na boumeli ya mwa bambula, Jan Hus, moyekoli mosusu ya Biblia, abotaki bato oyo baboyaki mateya nyonso oyo etongamaki na Biblia te. Abikaki bobele mwa bambula mikuse nsima wana Lingomba ya Katolike etalelaki ye lokola mopengwi, balongolaki ye na lingomba, bakweisamaki na Likita ya Constance mpe batumbaki ye na nzete na mobu 1415.

Bato yango mpe bato mosusu banyokolamaki mpo bazalaki na mpiko ya kotya kondima na bango na Biblia na esika ya kotya kondima na bango na mateya mpe misala ya bato. Kasi minyoko ezalaki likambo ya sika te ebandaki na Bayuda, ekómaki makasi na Baamperere ya Loma mpe ekobaki na Lingomba ya Katolike ya Loma, oyo ebomaki bankóto ya bato mpo bazalaki na liloba ya Nzambe to kaka kotánga yango. Minyoko ekosila te. Ezali lelo na ndenge ndenge – koseka, kozokisa nzoto, kobebisa biloko mpe ata liwa.

Na boumeli ya mbula ntuku mitano te uta liwa ya Hus, bapanzi-nsango ya Guttenberg esalaki ete bato bázwa Biblia mingi. Lokola Biblia ekómaki, bato mingi babandaki kotya ntembe na mateya, mimeseno mpe bandimbola oyo epalanganaki na ntango wana. Milinga ya libiangi ya mbongwana mpe ya kozonga na Biblia elalaki milinga na boumeli ya mibu ntuku mitano mosusu. Kasi na 1517 Martin Luther apelisaki móto ntango atyaki thèse na ye 95 na ekuke na Église ya Basantu nyonso na Wittenberg. Noki te, Zwingli mpe bato mosusu balandaki Luther mpo na kokweisa mateya, mimeseno mpe bandimbola oyo ezali kosalema lelo oyo. Basengaki mbongwana. Kasi mbongwana emonanaki ete ekoki kosalema te mpe bato mingi oyo batemelaki ebongiseli ya Lingomba ya Katolike oyo etyamaki babungisaki bomoi na bango.

Eumelaki te, bato mosusu basukisaki ete soki lingomba na bango [ya Katolike] ekoki kobongisama te, boye ntango ekoki mpo na kotika yango. Yango esalaki ete mangomba mingi ya sika esalama oyo etongamaki likoló na mateya mpe mimeseno ya bato lokola Martin Luther, John Calvin mpe John Wesley mpo na kotánga misato kati na bato oyo bayebani mingi. Balandi na bango bakolisa uta na bososoli na bango mobeko moko, basalaki yango na mokanda mpe basengaki balandi na bango banso kotosa mpe kotosa bindimeli na bango.

Baoyo bazalaki koluka kobongisa Lingomba ya Katolike batyaki likebi mingi na kobongola ebongiseli yango. Basusu batyaki likebi mingi na mateya ya baoyo bazalaki koluka kobongisa Lingomba ya Katolike. Etuluku moko te esosolaki ete mobali nde azalaki mokakatano oyo asengelaki kotuna “Nini nasengeli kosala mpo na kozonga epai ya Nzambe?” Motuna oyo ezali kaka motuna oyo ekutanaki na Bana ya Yisalaele mbala nyonso oyo babukaki boyokani na bango na Nzambe mpe balandaki misala ya bato oyo bazalaki nzinganzinga na bango.

Moto asengelaki kozonga epai ya Nzambe, kolangola misala nyonso ya bapaya mpe kozonga na mateya ya Nzambe kosalelaka kaka Biblia. Nzambe asilaki kotia Eklezia na Ye mpe azalaki kotia bato banso kati na yango oyo batiaki bondimi, bondimi mpe botosi na bango na Yesu, Klisto, mwana na Ye ya bolingo.

Mateya mosusu oyo ebimisaki ntembe ya Batata ya “Lingomba.”

1. Bomoko kati na bandimi ekoki kosalema kaka na bokonzi moko ya mateya – ba conseils épiscopales – système Papal.
2. « Lingomba » oyo ezali kosala na nzela ya Episkopo ya Loma ezali na bokonzi likolo ya bakristu banso – hiérarchie ya lingomba esalemi
3. Esengeli kosala eloko moko te kozanga ndingisa ya Episkopo.
4. Feti ya mikolo ya sipesiale lokola Pasika.
5. Bonganzambe lokola kelasi ya ba intermédiaires spécialisés na kombo ya Episkopo – kozwa esika ya Klisto.
6. Bokoli ya Masakramentu – mateya mosusu ya Klisto ezali na ntina mingi koleka mosusu.
7. Ekelamaki mono-episcopate esika ba Episkopo baponamaki uta na monyololo oyo ebukanaki te uta na bantoma kino na Episkopo ya lelo, Pápa, oyo azwaki titre oyo epesami na ba Ampereurs, Pontifique Maximus.
8. Mbongwana na momeseno mpe lolenge ya batisimo:
 - a. Bana batisimo na moboti oyo azali koyambola mpo na bango
 - b. Kozwa esika ya kosopa mpo na kozindisama
 - c. Kosenga maloba ya sikisiki mpo batisimo ezala malamumu.
9. Ebengamaki likita ya Episcopale mpo na kotya liteya moko oyo endimami.
10. Asangisaki bonkoko ya filozofi ya Bagreke na mateya ya boklisto

11. Bato bazali milimo ya bonzambe oyo ekangami na mokili ya mosuni oyo Nzambe ya kozanga kokoka akelaki.
12. Kozwa boyebi ya moto ye moko ya semba oyo eleki Nsango Malamu. [Lingomba ya Montanisme].
13. Molimo elekaka na ba étapes oyo elandi liboso ya kozala moto lokola moto mpe sima ya liwa nsukansuka ekómaka epai ya Nzambe.
14. Mibeko oyo etiamaki mpo na koyeba mateya ya Biblia:
Oyo epesamelaki nzela te na makomi epekisami

Versus na likambo oyo

- Oyo epekisamaki te na makomi epesami nzela
15. Mobeko ya Bondimi oyo etiamaki esika wapi mateya ya bokonzi oyo epesami na Lingomba ya Katolike mpe makomi ememaka kilo ekokani.
 16. Calvin abongolaki bindimeli mosusu ya Augustin mpo na teoloji na ye
 - a. Bokonzi ya Nzambe
 - b. Kobeba mpenza ya bato
 - c. Maponami ya kozanga kondima
 - d. Bomikabi ya ndelo
 - e. Ngolu oyo ekoki koboya te
 - f. Persévérance ya ba santu

Mateya mpe Mimeseno oyo Bato ya mayele ya Lingomba ya Katolike bamonaka ete ezali mabe

1. Wycliffe, oyo azali na mbula 19
 - a. Church ezalaki na bisika mingi na Angleterre
 - b. Bakonzi ya mangomba bazalaki kaka bankolo mabelé oyo bazalaki na bizaleli ya mbindo
 - c. Assumption ya bokonzi ya Papa. Papa azalaki mokonzi ya Eklezia te, Christ azali.
 - d. Bobakisi ya ba ordres ebele ya bakambi lokola kaka ba mbuta pe ba diakono na lingomba ya Biblia
 - e. Doctrine ya transubstantiation
 - f. Masse privée
 - g. Unction ya kolekisa ndelo
 - h. Purgatoire
 - i. Koteka ba bureaux ya église
 - j. Kaka nganga-nzambe nde akokaki kozala na Biblia mpe kotánga yango
 - k. Moto mpamba akokaki kozala na bible to kotánga yango te
2. Luther
 - a. Koteka ba indulgencies [koteka lotomo ya kosala masumu to kofuta libaku malamumu ya kosala masumu].
 - b. Purgatoire
 - c. Doctrine ya transubstantiation
 - d. Losambo ya basantu
 - e. Basakramentu
 - f. Pápa to Lingomba ezalaki te bokonzi ya nsuka mpo na moklisto
3. Zwingli, oyo azali
 - a. Komikotisa ya lingomba na guvernema
 - b. Kokila bilei na ntango ya kodefisa
 - c. Kosalela bilili (Icons) na kati ya ba étapes ya losambo
 - d. Corruption na kati ya structure hiérarchique ya lingomba
 - e. Kopekisa libala na bokonzi ya mangomba

Mateya mpe misala mosusu ya Bato oyo babongoli mbongwana

1. Wycliffe, oyo azali na mbula 19
 1. Klisto azali mokonzi ya Eklezia
 2. Bakambi ya Lingomba basengeli kozala mibali ya bizaleli malamumu – esika ya kosomba te
 3. Biblia ezali bokonzi se moko mpo na moto – Lingomba ya Katolike te

4. Kaka ba ordres mibale ya bakambi ya lingomba – ba nkulutu na ba diacres
2. Luther
 1. Bobele Biblia nde ezali bokonzi ya nsuka mpo na moklisto